

Carissimi

Esély fogyatékos és egészségkárosodott embereknek

VI. évfolyam, 2015/6., december

Kié a karácsony?

Téveszmék,
sztereotípiák,
előítéletek
ellen

Huszonöt éve
a látássérültekért

*Békés,
boldog karácsonyi
ünnepeket és szerencsés
új évet kívánunk
kedves
Olvasóinknak.*

Kultúrával az akadályok ellen 21. o.

Nagy Attila felvételei

Freecharging

Új mobilalkalmazás, amely gondol a mozgáskorlátozottakra, és megmutatja, hol tölthetik fel ingyenesen mobiltelefonjukat.

1. Az ingyenes mobilalkalmazás letölthető a következő honlapról: www.freecharging.net/app
2. Egy ikon segít megtalálni azokat az ingyenes mobiltöltő helyeket, ahol gondoltak a mozgáskorlátozottakra.
3. Facebook-oldalukon is sok érdekesség található.
4. Erről az új lehetőségről tájékoztassa mozgáskorlátozott barátait.

Tartalom

Kovalcsik Cirill OFM: A jótett szeretetből fakad	3
Dr. Kiss László: „Légy félkezű ember létedre is – egész ember” – gróf Zichy Géza	4
Téveszmék, sztereotípiák és előítéletek ellen – Beszélgetés Könczei Györggyel	6
Perspektívák dinamikája a fogyatékoságtudományban – konferencia	9
Fazekasné dr. Fenyvesi Margit: Az egyéni bánásmód megvalósítása integráló iskolai környezetben II.	10
110 éve született Illyés Gyuláné Kozmutza Flóra – kiállítás	13
Huszonöt éve a látássérültek szolgálatában	16
Gál Vera: A családok jövője	18
Sztakó Zsolt: Ember a számítógép mögött – Nagy Amália	20
Kultúrával az akadályok ellen – tizedszer	21
Sztakó Zsolt: Várakozás	22
Szászi Zoltán: Kié hát a karácsony?	23
Lanstyák Edit: Aranka története	24
Dunkel N. Norbert: „Miért kell írni a Carissimit?” Válasz novella formában	25
Ünnep	26
Magyar–szlovák és szlovák–magyar szótár	27

Carissimi – Esély fogyatékos és egészségkárosodott embereknek.

Kiadja a Szlovák Humanitárius Tanács (vydáva Slovenská humanitná rada, Budyšínska 1, 831 03 Bratislava; IČO: 17 316 014)

a Carissimi Nonprofit Alappal együttműködve. Felelős szerkesztő: Tóth Erika.

Nyelvi szerkesztő: Szórád György.

Szakmai tanácsadók: prof. MUDr. Kovács László DrSc, MPH, tanszékvezető egyetemi tanár, Comenius Egyetem; Mgr. Kőből Tibor szociális tanácsadó, Izomsorvadásos Betegek Országos Szervezete, tel.: 0948 046 672;

PaedDr. Strédl Terézia PhD, adjunktus, tanszékvezető, Selye János Egyetem.

Grafika, tördelés: namedia – Nagy Attila. Nyomja: Valeur Kft., Dunaszerdahely. Terjeszti: Direct Marketing, a. s., Bratislava. Levélcím: Carissimi, Bučinová 14, 821 07 Bratislava. Telefon: +421 907 812 236. E-mail: carissimi.lap@gmail.com.

Honlap: www.carissimi.sk. Ingyenes kiadvány.

Megjelenik kéthavonta, 1400 példányban. ISSN 1338-2438, ISSN 1338-2446 (online).

Engedélyezési szám: EV 3982/10. Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

A jótett szeretetből fakad

Egy olyan világban, ahol az embernek sem értéke, sem becsülete sincsen már, az Istennek sincs szava és értéke.

Kiüresedett liturgia, pusztá cselekvések, a kötelezően letudott jócselekedetek és imádságok, a pontosan megkövetelt tisztelet világa az európai XIII. század.

A hatalom és a gazdaság birtokosai dúsgazdag Lázárként falatoznak, s bár a szegény Lázár megelégedne egyetlen falattal is, s bár a kutyáknak bőven jut, ő éhesen marad. A maiores, a nagyobbak és a hatalmasok árnyékában élnek a kisebbek, ők a minores. Itáliában, az umbriai Assisiben is.

Francesco (Ferenc) Lázárként él, a gazdagként. Nem a gazdagsága, a pénze a bűne, hanem az érzéketlensége. Túl nagy az árnyék, nem veszi észre az embert. Sem saját magában, sem másokban. És így feledkezik meg Istenről. Mint sokan mások. S a szegény emberek otthagyják a templomot, a liturgiát, de nem a hitet. A szegényen élő prédikátortól esik jól a szegény és alázatos Istenről szóló tanítás. Valahogy nincs ez jól.

A Spoleto felé vezető úton maga az Úr kérdezi meg tőle: Ki a nagyobb? Az úr vagy a szolga? Az úr, feleli Ferenc. Akkor miért szolgálod az úr helyett a szolgát?

Francesco megfordul és hazatér, és a szolgákban, a kicsinyekben először látja meg az embert igazán. Észreveszi, hol fáj, megtalálja, hogyan segítsen, támogatja őket. Apja pénzéből. Pietro Bernardónak ez nem tetszik. Francesco leveti a gazdagok ruháját, így veszi fel a földművesek barna öltözetét, s már nem a gazdagok övével, hanem egy kötéllel övezi magát. Egy lesz velük, ma ezt nevezzük szolidaritásnak. Nem elégszük meg az odavetett garassal, önmagát adja.

Ekkor talál rá Istenre, mert az Isten semper minor, mindig ő a kisebb. Felismeri Karácsony titokzatos ragyogását, hogy Isten jobban szereti az embert, ezért lesz emberré. Sőt gyermekké, hogy ránk szoruljon, hogy a mi szavunk, szeretetünk nevelje emberré.

Ferenc a Greccio melletti barlangba hívja az egyszerű embereket Karácsonyt ünnepelni. Pásztorokat, földműveseket, egyszerű kézműveseket. Ők értik, mit jelent, a mi Urunk szegényen született. Itt, ebben a barlangban értik meg, hogy Jézus egyszer született e földre, de akik szívükbe fogadják, mindörökké velük marad.

Ferenc, miután megismerte és megszerette az embert, akkor tudta már igazán és őszintén szeretni az Istent. Sőt, Isten nélkül nem tudta többé szeretni az embert. Így lett az ő egyszerű és hiteles élete vonzó, és az ő hite húzza vissza az embereket Isten színe elé. Akik visszakapták a hitüket, a bizalmukat, s a templomok újra megteltek reménytelen emberekkel. Mert az éhezőknek összekoldulta a kenyeret, a háborúskodókat kibékítette. Bekötötte a kiközösített leprások sebeit, átölelte a rablógylkost, s a nyomorgó asszonynak odaadta a kolostor egyetlen kincsét, a misekönyvet. Elment a szultánhoz, és csodálta a muszlimok hitét, a szultán meg Ferencét. Emiatt maradhattak meg a ferencesek mohamedánok között is (Újvárbán is a hódoltság idején).

Teréz anya írja: a jótett nem szánalomból, hanem szeretetből fakad.

Kovalcsik Cirill OFM

„Légy félkezű ember létedre is – egész ember”

Száz éve jelent meg gróf Zichy Géza könyve

A Carissimi ez évi 3. számában Boell Ferencre emlékezve írtunk a pozsonyi Rokkantügyi Intézet művégtagműhelyéről. Az intézet 1916-tól saját lapot is kiadott. Ennek beköszöntő, első számában az igazgató, Bakay Lajos sebészprofesszor azt üzent a háborúban lábukat veszített rokkantaknak: „Az akarat a legjobb mankó!”

Nem tudjuk, olvasta-e Bakay azt a könyvet, amely akár idézett mondatának gyakorlati bizonyítéka is lehetett volna. Az egy évvel korábban, 1915-ben a budapesti Franklin Társulatnál megjelent kis kötet bevezetőjéből idézünk:

„Félkezű lettél barátom? Szerencsétlennek, életuntnak érzed magad? ... másokra való utaltságod szomorú érzete ... keserűséggel tölti el szívedet. Ezt a keserűséget elűzni ... senki se képes. Azaz, hogy mégis van valaki, aki segíteni tud a bajon: jó magad, kedves barátom. Csodálkozol? Nos, jöjj, ülj le ide mellém, és én megtanítalak rá, mint légy testi fogyatkozásod ellenére is független, mint légy félkezű létedre is – egész ember. Energiával és akarral felfegyverkezve rá fogsz jönni, hogy semmi szükséged részvétre és mások segítségére.”

Első olvasatra a sorok írója, a könyv szerzője, gróf Zichy Géza másokat fölényeskedve (ki)oktató, öntelt, büszke embernek tűnhet, akit – gondolhatnánk – a háború keltette érzelmek készítették ilyen emberbaráti, irgalmassági cselekedetre. A látogatás azonban ezúttal is csal. A **félkezű ember könyvé**-t, annak minden sorát, minden ajánlását saját sorsa, több mint hatvan, jobb kéz nélkül eltöltött éve hitelesíti. S hitelesíti Anton Eiselberg báró (1860–1939) bécsi sebészprofesszornak a könyvhöz

írt előszava: „Ez a könyv a szerencsétlenül járt embereket meg fogja

vigasztalni, meg fogja mutatni nekik, hogy vasakarattal még az olyan súlyos veszteség, amilyen egy kar elpusztulása, sem elviselhetetlen.”

Azt, hogy mi által veszítette el jobb karját a szerző, saját maga meséli el **Emlékeim** c., 1912-ben megjelent könyvének I. kötetében. 1863. szeptember 24-én nevelője és Jóska nevű komornyikja társaságában vadászni indult. A 14 éves gróf úrfinak már saját fegyvere volt, amely az őket szállító szamárfogat hátulsó üléséhez volt támasztva. A vadászat helyszínén a fiatalember leszállt, majd „a haladó kocsi után sietve fegyveremet a hátulsó ülésről kivenni iparkodtam s a puszta csövét a középben fogva meg, erősen húztam kifelé. Az egyik állat meglátott (a szamaraknak nem volt szemellenzőjük) s egyet ugrott, ekkor a fegyver kakasa az ülésbe akadt, felhúzódott s visszapattant. A

lövés közvetlen közélről érte jobb felső karomat.”

A lövés nemcsak a felkarcsontot roncsolta szét, hanem egy ütőeret is elszakított – ez egyrészt nagy vérvesztéséget, másrészt az így vérellátás nélkül maradt alkar gyors elhalását okozta. Az úrfi életét a gyors és szakszerű elsősegély mentette meg: az egyik szemtanú „egy négykrajcáros vett elő zsebéből, zsebkendője sarkába kötötte ... a rézpénzzel ügyesen, mint egy sebész, lekötötte a főütőeret...” Félájultan vitték őt haza a seeregélyesi (Fejér megye) kastélyba. A másnap reggel ágya körül gyülekező székesfehérvári orvosok, ill. a Pestről megérkezett Kovács József magántanár konzíliumának döntése egyértelmű volt: amputálni kell! A már akkor híres, majd 1869-ben Balassa János, az első magyar sebészprofesszor örökébe lépő Kovács József (1832–1897) éternarkózisban távolította el a már üszkösödés jeleit mutató jobb felső végtagot. (Itt hívnánk fel a figyelmet arra, hogy az 1994-ben kiadott szlovák biográfiai lexikon „Ziči, Gejza” címszava kétszer is a bal kar elvesztését említi.)

A műtét után nevelője a szintén félkarú Nelson angol admirális, ill. a híres spanyol író, Cervantes példájára hivatkozva önt lelket a sebláz nélkül, gyorsan gyógyuló ifjú grófba. Sikeresen, mert első, már bal kézzel írott levelében Zichy így köszöni meg a lelki támogatást: „Ha én egy év lefolyása után nem leszek képes mindezt – mit eddig két kézzel végeztem – egy kézzel megtenni, főbe lövöm magamat!”

Az 1915-ben megjelent könyv tulajdonképpen ennek az ígéretnek a sikeres megtartását dokumentálja. Alcíme tömören pontosítja a könyv tar-

talmát: „Utasítások, miként lehetsz félkézzel önálló”. Az utasítások megértését szolgálja a képmelléklet: a grófról készült képek bemutatják, hogyan lehet fél kézzel gyufát gyújtani, almát hámozni, körmöt vágni (!) vagy nyakkendőt kötni. Zichy Géza, mint írja, esküdt ellensége volt „mindenféle mesterséges segédeszköznek”, ezért protézist sem készíttetett magának. Annál ügyesebben használta testének „segédeszközeit”: a bal karját, a lábakat, a térdeket, fogait és az állát.

Mutatóba és humort sem nélkülöző stílusának illusztrálására közöljük a borotválkozásról írt „utasítását”:

„Természetesen borotválkozni is kell. Én rendszeren borotvát használlok erre a célra, mert épp úgy, mint kedves, nagy mesteremnek, Liszt Ferencnek volt, nekem is van néhány szemölcsöm az arcomon. Másban amúgy sem ütöttem rá. Minthogy nincs fölösleges ujjad, mellyel az arcbőrödöt kifeszíted, grimaszokat kell vágnod borotválkozás közben ... Gyakorold, amíg jól nem megy. Sok szappan kell hozzá és még több türelem.”

Félkezűsége miatt nem mondott le szenvedélyeiről sem. „Hegyet másztam, fent jártam a nagyszalóki s a tengerszem-csúcson...”. Lovagolt: egyedül szállt fel és le lováról. Négy-, ill. kétlovas kocsijával végig mert hajtani a forgalmas pesti utcákon is, bár érzékelte, hogy „a félkezű embert közveszedelemnek tekintették. Nem is adtak alkalmat arra, hogy valamely járműnek kitérjek: mindenki respektussal utat nyitott...”. Pozsony mellett átúszta a Dunát. És természetesen nem hagyta abba a zongorázást sem.

Kis kötete zárszavában megismétli: „... félkézzel mindenre képes vagy, csak tudnod kell a módját.” A sorok között olvasva kiderül könyvének aktualitása is. A háborúban karjukat veszített katonáknak üzeni: „annyi pálya áll nyitva előtted”.

Végezetül ismerkedjünk meg egy kicsit közelebbről a könyv szerzőjével, akinek – mint fentebb utaltunk rá – életútja és fél karral elért sikerei tették hitelessé tanácsait.

Gróf Zichy Géza 1849. július 22-én született a Zemplén megyei Sztáran (ma: Staré). Pozsonyban érettségizett, és itt kezdte meg zenei tanulmányait is Mayerberger Károlynál. Amikor jobb karját elvesztette, „a pozsonyi orvosok eltiltottak minden szellemi foglalkozástól” – írja majd az Emlékeim-ben. Őt azonban kemény fából faragták. Vívni kezd, hogy bal karja erősödjön. Nem bánja, hogy új zongoramestere „kemény, irgalmatlan” ember: „karom megerősödött, ujjaim megacélosodtak, én mindenáron zongorázni akartam s hüvelykujjamat használtam jobb kezem helyett”. Az erős akarat meghozta gyümölcsét! Robert Volkmann (a magyar zenei életben Volkmann Róbertként vált ismertté) és a már említett Liszt Ferenc tanítványaként ő lett az új „balkézvirtuózitási iskolának” a megteremtője. A zongorairodalomban – mint Pallas Nagy Lexikonának szócikke írja 1897-ben – „eredeti és átirati művei unikumoknak nevezhetők”. Az 1880-as években majdnem egész Európát beutazta – ennek egyik lecsapódása az **Élmények Skandináviában** című utleírása (1887) –, mindenütt sikert aratva virtuóz zongorajátékával. Egyébként ilyen minőségében már három évvel sérülése után, 1866-ban Pozsonyban közönség elé lépett. Pozsony később is kedves városa maradt: 1900-ban itt mutatták be **Roland mester** című operáját.

„A balkézzel való írást hamarosan meg lehet tanulni” – írja a fentebb említett könyvében. – Írásom egészen olyan, amilyen valamikor jobb kezem írása volt.” Tollszárában a tollhegyet úgy cserélte, hogy a tollszárat térdei közé szorította. Nos, erre a manőverre sokszor szüksége lehetett, hiszen nemcsak kottákat jegyzett le, hanem

tehetséges szépíró is volt. Dalaihoz, énekműveihez, operáihoz a szöveget ő maga írta, de írt – mint jeleztük – útirajzot, költeményeket, drámát (A szerelem harca, A tizparancsolat), és megírta a kedvelt selmecbányai történet változatát is **A leányvári boszorkány** címmel.

Félkezűsége a közélettől sem tartotta vissza. Az 1870-es években a pesti Nemzeti Zenede elnökéül választotta, 1891-ben pedig kinevezték őt a Magyar Királyi Opera és a Nemzeti Színház intendánsává (zenei felügyelőjévé). Közmegelegedésre ellátott megbízatásáról 1894-ben felesége, Karácsonyi Melanie grófnő halála feletti gyászában lemondott, és egy időre visszavonult a nyilvános szerepléstől. Három lánya és fia igyekezett pótolni a nagy veszteséget. Később Pozsonyban élt.

Jótegykedése közismert volt, koncertjei bevételét gyakran fordította a rászorulóknak megsegítésére. A jótegykedés sajátos formája volt A félkezű ember könyve, amely sok hadirokkantnak adta vissza lelkierejét, erősítette akaratát. Zichy Géza gróf Budapesten hunyt el 1924. január 14-én.

Az éppen száz éve megjelent könyve szinte semmit sem veszített időszerűségéből. Tanácsai, illusztrált „utasításai” közül sok ma is hasznosítható. Mint ahogy könyvének utolsó négy sora, jelmondata lelkesítően hangozhat ma is:

Ne állj pörbe végzetteddel.

Férfi maradj félkezűvel.

Sorscsapások súlya alatt

Emelt fővel tovább haladj!

dr. Kiss László

Dr. Kiss László orvostörténész novemberben Pozsonyban a Zichy palotában átvehette a Turczel Lajos-díjat, amelyet a Szlovákiai Magyar Írók Társasága alapított 2008-ban a tudományos, ismeretterjesztő és tényirodalom művelői részére. Munkatársunknak gratulálunk a kitüntetéshez.

Téveszmék, sztereotípiák és előítéletek ellen

Beszélgetés Könczei Györggyel

Könczei György egyetemi tanár, a szociológiai tudományok doktora, közgazdász, szociológus a fogyatékoságtudomány magyarországi úttörője, az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kara Fogyatékoságtudományi Doktori Műhelyének alapítója, az ELTE Fogyatékoság és Társadalmi Részvétel Intézetének igazgatója; Magyarország képviselőjeként részt vett a fogyatékosággal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény kidolgozásában.

Sümegei Endre felvétele

Miért kell a fogyatékosággal tudományos szinten foglalkozni?

Leginkább azért, mert nagyon sok téveszme, sztereotípiája és nem kevés előítélet van társadalmunkban a fogyatékosággal élő emberek kapcsán. Misszió, hogy megpróbáljuk ezeket a helyükre tenni, megpróbáljuk kritizálni, bemutatni másfajta gondolkodási stratégiákat, amelyek szerint a fogyatékoságról, az érintett emberekről gondolkodni lehet. És hogy, hogy nem, ennek az elmúlt ötven évben kialakult a saját módszertana is a fogyatékoságtudomány (angolul disability studies) keretében. Folyamatosan gazdagodik, már régen nem az, ami akár negyven évvel ezelőtt volt.

Hogy egy általánosabb képet kapjunk, fölvezetné, milyen volt a helyzetük az egyes korokban a fogyatékosággal élő embereknek?

Az OTKA-kutatásunk (OTKA – Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok), amelyet a Carissimiben is bemutatunk, sorozatként (az első tanulmány a jövő évi első számban olvasható majd – a szerk.), azt a kérdést tette föl magának: igaz-e az az állítás, amely a 2002-ben megjelent könyv (Kálmán Zsófia – Könczei György: A Taigetosztól az esélyegyenlőségig – a szerk.) címében van, hogy a Taigetosztól az esélyegyenlőségig menetelünk. Azért tettük föl ezt a kérdést, mert a 2000-es évek közepe óta számos olyan személyes tapasztalatot gyűjtöttem, amelyek arra utalnak, hogy nem. Kutatóként összeszövegtünk arra, hogy különféle területeken megvizsgáljuk, hogyan is van ez. Egyikük a történelmi terület, amelynek kapcsán néhány példát mondok.

Mindenekelőtt megkérdőjelezhető, hogy létezik egy ilyen, üdvtörténelmi jellegű fejlődési folyamat. Ha pedig azt kérdezzük, hogy »vagy esetleg megfordítva volna?«, akkor azt tapasztaljuk, hogy igen, időnként mintha fordítva vol-

na. Időnként olyan eseményeknek vagyunk a tanúi, s olyan folyamatok zajlanak a társadalomban, meg olyan hatások vannak a fogyatékosággal élő emberek életében, amelyek mintha éppen visszafelé vinnének. Az nem valószínűsíthető, hogy holnap levetnek bennünket a Taigetosztól, de ezek a jelenségek azt mindenképpen jelentik, hogy az érintetteket nem tekintik embernek. Rengeteg ilyen példa ismert a történelemben, sőt akár még a 21. században is.

Bizonyos fejlődéstörténelmi korszakokat lehet nagy vonalakban is jellemezni. A bibliai idők korában azt gondolták, hogy a fogyatékoság isteni eredetű, mindenképpen közel áll a transzcendenshez, és valamiféle bűn következménye. Isten méri ránk. Ezt *morális modellnek* nevezzük. A morális modell szerinti gondolkodás és cselekvés a Biblia keletkezésének korát jellemzi – ez az ókori idő –; de ha visszább megyünk még ez elé, akár évezredekkel, Mezopotámiába, azt látni, hogy ott is a transzcendenssel hozták összefüggésbe, mert ha súlyos mozgássérülten – úgy is mondták, hogy »torz testtel« – született gyermek, akkor a testéből, annak porából jósltak a halála után. Mi más lehetett az alapja ennek a gondolatnak, mint az, hogy ő maga maguktól az isteneiktől jött?

Másik példa: az ókori Egyiptomból leginkább a törpe motívum maradt fenn. Ott máig sem tudok intellektuális fogyatékoságról szóló forrást mutatni, pedig rengeteget kerestem, olvastam. Ám az bizonyos, hogy a törpe növésű vagy kis embernek jó presztízszű pozíciója volt a társadalomban; több példát lehet rá mutatni. Nem elnyomott, nem lenézett, nem számkivetett, hanem pozi-

tív szerepe volt: elfogadták. Emögött meg az van, hogy voltak törpe növésű istenek. Megint nem egyszerű, mindennapi jelenségként tekintik őt, köze van a transzcendenshez, de itt pozitív formában. Következzen egy nagyon masszív kor, a középkor. Részben az egyházi dominanciája folytán, részben annak folytán, hogy miként gondolkodott a középkor embere. Itt meg az eredetmítoszok lesznek fontosak: hogy miből lesz. Ez mindig foglalkoztatja az embereket. S előjönnek mesékben, európai népek meséiben. A magyar mesevilágban is jelen van a *váltott gyermek* jelensége; megvannak angol, német megfelelői is. A hiedelemrendszernek ez az eleme így működik: az anya megszüli a tökéletes, szép csecsemőt, s a rossz erő, boszorkány elcseréli valami gusztustalanra. Más magyarázat szerint az asszony egyenest az ördöggel hál, és abból lesz. Boszorkányfattyúnak is nevezi a szaknyelv. Ez még mindig a morális modell talaja. Mert ugye akkor nem lehet emberi lény. Amit a mi történeti vizsgálódásunk nagyon szépen kirajzolt, az az, hogy ha komplett történelmi korok aszerint vélekednek, viselkednek, hogy *nem ember*, akkor ennek van hatása ma. Bevésődik, továbböröklődik, átjön. Ha pedig ez így van, akkor nem kárhozthatni kell a mai modern korban ezeket a gondolati meg működési tendenciákat, hanem megérteni és valamiképpen velük szemben dolgozni.

Aztán egy rövidebb, de rendkívül jellemző időszak: az 1900-as évek első évtizedei, amit az intézetek és képeslapok korának szoktam nevezni. Akkoriban, az 1800-as évek végétől alakulnak nagy számban intézetek. Ezek funkciója: leválasztani az érintetteket, kitolni a mindennapi vérkeringésből, elzárni.

Egy másik összefüggés, amit a történetben érdemes lehet hangsúlyozni, azok az *arcok*. Megpróbálni megtalálni és rekonstruálni azt, hogyan élt egy fogyatékossgal élő ember egy adott történeti korban. Több ilyen példát is gyűjtöttünk a közelmúltban. Az egyik a »Hottentotta Vénusz«, aki igazából nem is fogyatékos ember. Egy Dél-Afrikában 1789-ben született fekete nő. Egész fiatalon Európába kerül, Angliába, majd Franciaországba, rabszolgaként adják-veszik, de az iránta való érdeklődés abból fakad, hogy a testének hátsó fertálya lényegesen nagyobb a megszokottnál, a »normális«-nál. Ez is külön irány a fogyatékossgatudományban: a normalitás kritikája. És a szeméremterületén is nagyobb formák vannak, meg a mellei is nagyobbak. Mutogatják. Éveken át olyan cirkuszban, show-ban lép fel, ahol vadállatokat mutogatnak, és ő köztük az egyik fő látványosság. Már 26 évesen, 1815-ben meghal Franciaországban, és a mutatványos eladja a földi maradványait a párizsi Embertudományi Múzeumnak (Musée de l'Homme). Nem temetik el. Földi maradványait évtizedeken keresztül ott

lehet látni, egészen 1976-ig. Neki az volt az élete, hogy a 18. században születik, a 19. században meghal, majd 150 évig ott van a múzeumban. Ott volt, az emberi kultúra egyik fellegrárában: Párizsban. 1976-ig.

Másik arc: szintén egy hölgyé, Ruth Davisé. 1939–40-ben a New York-i világiállításán mutogatták. Alacsony, törpe növésű asszony, szétálló lábfejei vannak, akár pingvinre emlékeztethetett. Képeslapon árulták a képét ezzel a felirattal: Mignon (a. m.: *édes*), a pingvinlány. De nem volt neve. Mint annak az embernek sem volt neve, akit Hottentotta Vénuszként emlegettek. Ez fontos motívum. A múlt század első évtizedei az intézetek, nyomorékshow-k és képeslapok kora. Az intézetek lakói névtelenek – gyakran számmal nevezik meg őket: ilyet is mutatott a történelem –, névtelenek a képeslapok hősei, miként a nyomorékshow-k szereplői is azok. De amikor a történetre irányul a kérdés, legalább arcokkal lehet válaszolni. Számos más korszak is van. Ezek zömében jelen vannak az adott korra jellemző Taigetoszok.

Visszatérve a kutatás címéhez: Az esélyegyenlőségtől a Taigetoszig? Meghökkeneni akar, vagy provokáció, figyelemzavar, figyelemfelkeltés, hogy volt jobb, és a rosszabb felé megyünk?

Először is szigorúan akarunk kérdezni. De ha így teszi föl a kérdést, a válaszom ez: valószínű, hogy ez mind. Van benne egy szikrányi polgárpukkasztás is, mégpedig azért, mert szerettük volna, ha mások is komolyan odafigyelnek erre a fejlődésmentre. Nyilván az a helyes, ha azt mondjuk, hogy így, ebben a formában egyik sem igaz. De az sem volt igaz, ami A Taigetosztól az esélyegyenlőségig címben van. Kutatásunk azt deríti ki, hogy se nem így van, se nem úgy van. De fontosnak találtam, hogy megfordítsuk, és kérdőjellel tálaljuk, s ezáltal jó alaposan aláhúzzuk ennek az összefüggésnek a jelentőségét. Mert ha azt hisszük, vagy azt hiszik fogyatékosmozgalmi aktivisták vagy akár a jogalkotók, hogy előre megyünk, és már egész jól állunk, vagy tán már meg is érkeztünk, és ott vagyunk a csúcson, akkor ez azt jelenti, hogy nem fognak vagy nem fogunk komolyan odafigyelni a társadalomnak az átalakítására, ennek szükségességére. Hanem elhiszük, hogy jók vagyunk. Ott az ENSZ-egyezmény, ennél jobbat még senki soha nem alkotott: magasrendű, világszintű, hatalmas – és akkor megülünk a babérjainkon. Mi meg tudjuk mutatni, hogy nincs jól. Végső soron ebben látom a kutatás jelentőségét.

A könyv megjelenésekor, 2002-ben el lehetett hinni, hogy a jobb felé haladunk. Most meg azt tapasztaljuk, hogy nem lett jobb. Vannak törvények, de nem tartják meg őket. Mi lehet az oka?

Történeti szempontból azt kell mondanom, hogy a mi vizsgálódásaink szerint az egyik oka azt, hogy amit az

érintett emberek kapcsán az emberi társadalmak az elmúlt évszázadokban, évezredekben csináltak, az nem vált semmivé, nem múlt el. Nem múlt el abban az értelemben, hogy valamilyen módon belevésődött a történelem folyamába és a társadalmi tudatba. Ha egy törpe növésű emberrel meg lehetett azt tenni, amit Mengele megtett, hogy összefogdosta őket, és kísérletezni akart velük – s itt most nem a fasizmust húzom alá, hanem a fogyatékos embernek, a kis növésű embernek az életét –, akkor ez nem tud csak úgy elmúlni. Valamilyen módon benne van a fejekben. Ha egyszer meg lehetett tenni, akkor lehet, hogy ismét meg lehet tenni. De nem is ezt emelem ki, hanem azt, hogy a hozzájuk való viszonyt ez máig meghatározza. Mert ez itt van. Ugyanígy akár a Hottentotta Vénusz, a Ruth Davis vagy a számmal nevezettek: sok száz egyéb példa hozható fel. Tehát az egyik oka annak, hogy nem jutunk előbbre az, hogy a köztudatban ilyen régi meghatározó elemek ott vannak lerakódva. A másik oka az, hogy mindezek, amikről eddig beszélünk, mind egyszerre vannak jelen. Jelen van a közgondolkodásban máig is az a kérdésbe rejtett állítás, hogy ezek az emberek vagy a szüleik bűnöztek. Hiába feleli a Bibliában Jézus erre a kérdésre, hogy *egyik sem*, attól még felvetődött ez a kérdés. Ez a morális modell. Vétkezett, megérdemli, amit kap, sőt nem is teljes értékű: az Isten rá mérte azt, amit rá mért, így aztán akár el is pusztítható. A kettes számú állításom az, hogy a morális modellnek a működése, a hatásai, a jelenségei szintén itt vannak a mai világban. A harmadik állításom, hogy az a gondolatrendszer is itt van velünk, amely a reneszánsz, Leonardo da Vinci idejében keletkezett – *medikális modellnek* nevezzük –, és amely azt mondja, hogy nincsenek rendben, ki kell őket javítani. Van ez, van az, mindenféle probléma van, majd megoldjuk, mi, a szakemberek. Szánunk rá pénzt, meg kutatunk, és kijavítjuk. Ez egyrészt nagyon jó, mert ha valaki eddig nem hallott, nagyon szeretne hallani, kap egy cochleáris implantátumot, és utána fog hallani, az lehet nagyon jó. De nem az a kérdés, hogy hallhat-e ma már, aki tegnap nem hallott. Úgy szól a kérdés, hogy miért nem megyünk előbbre. Erre azt mondom, hogy azért, mert ha valaki hallássérült, vagy más fogyatékosággal él, nem úgy van elfogadva, hogy ő egy olyan ember, aki kerekese székkel használ, jelel, vagy fehér bottal jár-kezel – ennyi a probléma. Nem. Meg kell változtatni, ki kell javítani, meg kell gyógyítani – tehát nem jó. Mit üzen ez? Hogy ők nincsenek rendben. És vajon melyik az a gondolkodási és cselekvési mód, amely szerint a legtöbb pénz elköltődik a fogyatékoságügy területén? A medikális modell. Ez tehát két irányban hat. Az egyik nagyon jó, és örülünk, nincsen azzal semmi baj. De közben ez a mellékhatása: ezek az

emberek nincsenek rendben. Ugyanide sorolhatjuk »a fogyatékoság megelőzését«. Pl. ha én Down-szindrómával élek, és azt mondják, hogy meg kell előzni a Down-szindrómát, akkor kizárt dolog, hogy ne jusson eszembe, hogy engem is meg akarnak előzni. A jogok vajon miért nem érvényesülnek? Ez mind-mind benne van abban, amit eddig mondtam, de az is benne van, hogy megcsinálják a jogszabályokat, és utána úgy maradnak. Nem azért, mert rosszak. A jogszabályok jók. Eredményükben azért rosszak, mert a világ nem úgy működik, ahogyan a jogszabály előírta. Az agyak, a fejek másként működnek. Vajon mi köze van annak az állításnak az ENSZ-egyezmény 12. cikkelyében, hogy a törvény előtti egyenlőség, ahhoz, hogy a morális modell szerint gondolkodnak emberekről? Gyakorlatilag semmi. Nem hat. Az, hogy a törvény előtti egyenlőséget meg kellene valósítani, nem fog rá visszahatni. A morális modell hat továbbra is. Tehát ha valaki, hogy úgy mondjam, »örült« vagy »bolond« – pszichoszociális fogyatékosággal élő ember –, benne van a fejekben, hogy *nem véletlenül*, hanem a bűne folytán van ebben az állapotban. És el lehet, el akarják tőle venni a – maga életéről, pénzéről meg mindenről való – döntés lehetőségét, kizáró gondnokossággal. A távlatos gondolkodás alapjait a *szociális modellben* látom, abban, amely azt állítja, hogy a társadalommal van a baj. Tulajdonképpen kiélezve azt mondja, hogy nem az érintett embert kell rehabilitálni, hanem a társadalmat, mert a társadalom nem tudja őt befogadni. Vagyis a fogyatékoság társadalmi konstrukció. A társadalmi működés ezekkel a modellekkel, sztereotípiákkal hozza létre és kezeli. Tehát nem a jogszabályokat kell megváltoztatni. Azt nem állítom, hogy nem is kellett őket meghozni. Valamiképpen a társadalmi működést kell megváltoztatni.

Hogyan?

Vannak ötletek, de nem erről szól a kutatás, hanem arról, hogy leírjuk és megértsük a világot. Egyetlenegy példát mondom. Elgondolkodtunk-e valaha arról, milyen helyzetben van egy asszony, aki meg akarja szülni és meg akarja tartani a Down-szindrómás csecsemőjét? Hogy egyáltalán elgondolkodunk-e erről. Vagy nem úgy tekintjük-e, hogy persze, hogy veted el. Első lépésben elgondolkodni róla. Ezt a gondolkodást például mi végezzük. Persze az akadálymentességet is meg kellett valósítani, már amennyiben az egyáltalán megvalósult. Ez a társadalom átalakítása. De nem csak ez. A fejekben is ott van a zűrzavar.

Tóth Erika

(A beszélgetés második részét a Carissimi következő számában olvashatják el.)

Perspektívák dinamikája a fogyatékoságtudományban

„Biztos vagy abban, hogy a padló nem lehet egyben mennyezet is?”

(M. C. Escher)

2015. november 17-én – a fenti motó szellemében – került sor az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán a harmadik magyar fogyatékoságtudományi konferenciára. A szervezők egyszerre tudományos és népszerű témákat választottak a fogyatékosággal kapcsolatos jelenségek és gyakorlatok sokféle magyarázatára. Négy előadás és három kerekasztal-beszélgetés hangzott el.

A konferencia vendége volt **Dan Goodley** professzor, a Sheffieldi Egyetem tanára. Az angol szakember előadásának első részében a fogyatékoság hagyományosan elfogadott megközelítéseiről, a szociális, kisebbségi, kulturális és kapcsolati modellekről beszélt, a második részben pedig arra tett kísérletet, hogy egy új irányzat, az általa is képviselt **kritikai fogyatékoságtudomány** (critical disability studies) megközelítéseivel gazdagítsa az eddigi tudást. Ez a megközelítés folyamatos, a hétköznapi gyakorlattal szoros kapcsolatban álló, diszciplínákon átnyúló dialógust jelent. Központi fogalma az ún. **disablism**, azaz a **fogyatékoságtétel**, amely tulajdonképpen a bizonyos károsodásokkal élő embereknek hatalmi eszközökkel történő korlátozását jelenti. A kritikai fogyatékoságtudomány kutatási irányjai: 1. a béna-/nyomoreklét tanulmányozása; 2. a déli félteke tanulmányozása (a törzsi közösségekben élő emberek, a szegényebb vidékek fogyatékosággal kapcsolatos tapasztalatainak fegyelembe vétele); 3. az épség kritikus tanulmányozása, valamint 4. a fogyatékoság/épség tanulmányozása.

Az előadást követő kerekasztal-beszélgetés résztvevői – neves szakemberek – a fogyatékoságtudomány és a gyógypedagógia hatékony együttműködésének lehetőségeiről vitáztak. Az angol vendég szerint soha nem szűnik meg a vita e két tudományág között. A **fogyatékoságtudomány** a szociális modellel alapul, mely szerint a társadalom tesz fogyatékosá; feladata, hogy provokálja a politikát, az oktatást, a társadalmi hozzáállást. A **gyógypedagógia** a medikális (orvosi) modellt követi; a gyógypedagógus szolgáltató, feladata segíteni az embereknek, hogy ki tudják teljesíteni képességeiket az adott környezetben.

Könczei György professzor (vele készült interjúnk a 6–8. oldalon) **Az esélyegyenlőségtől a Taigetoszig?** című OTKA-kutatás céljait és eddigi eredményeit ismertette. Majd **Horváthné Dunaveczi Leona** négygyermekes vak édesanya osztotta meg történetét a hallgatósággal. Beszélt az anyaságig vezető útról: az önállóvá válásának, a párkeresésnek a nehézségeiről, a későbbi férjével való megismerkedés körülményeiről, a tőle kapott akadálymentes ajándékról: „lehozta számára a csillagokat az égről”, azaz rizsszemekből kirakta neki az égboltot. Aztán a családalapítás boldogságáról, a gyermekneveléssel járó örömről és gondokról. Az elhangzottak nagyszerű bevezetőként szolgáltak ahhoz a kerekasztal-beszélgetéshez, melynek során fogyatékosággal élő anyák beszélgettek az anyaság szép és nehéz pillanatairól.

Rendkívül érdekes, gondolatébresztő, provokatív kérdéseket feszegető előadást tartott **Horváth Péter** és **Sándor Anikó Bioetika a fogyatékoságtudomány perspektívájából** címmel. A bioetikát a fogyatékoságtudomány és a gyógypedagógia szemszögéből vizsgál-

ták. A bioetika az emberi étellel összefüggő etikai kérdésekkel foglalkozik, az étellel kapcsolatban felelős magatartásra hív, ám a különböző tudományágak ezt a felelős magatartást másképpen értelmezik. Szó volt egy új fogalomról, a poszthumán fogyatékoságtudományról, amely az új orvosi és számítógépes fejlesztésekkel is foglalkozik. Az emberiség célja az egészség, az emberi test tökéletesítése, megjavítása, sőt ad absurdum a halhatatlanság elérése. Ehhez egyre tökéletesebb technikai eszközöket fejlesztenek (segítségükkel a vak látni tud, a béna járni...). Ebből adódóan az előadók feltették a kérdést: eljön az az idő, hogy nem lesz fogyatékos ember?

Végezetül néhány gondolat az előadás utáni, nem kevésbé izgalmas kerekasztal-beszélgetésből, amelynek a biomedicina, bioetika, genetika és fogyatékoságtudomány volt a témája.

„A fogyatékos gyermek mint kárset” – **dr. Dósa Ágnes** orvos, jogász, igazságügyi orvos szakértő olyan esetekről számolt be, amikor a szülők orvosi mulasztásnak tartják, ha a fogyatékos gyermekük megszületik, és ennek következtében megnövekedett kiadásai miatt bíróságon kártérítést követelnek.

Dr. Orosz Gábor Viktor evangélikus lelkész, egyetemi docens: „A tökéletes ember ideálja nagyon veszélyes. Ami technikailag lehetséges, erkölcsileg vajon megengedett-e?”

Dr. Kálmán Zsófia halmozottan sérült gyermekekkel és családjukkal foglalkozó gyermekgyógyász főorvos, jogász, címzetes egyetemi tanár: „Az elért eredményeket a jog eszközeivel kell határok közé szorítani. A tudományt nem lehet megállítani, de szabályozni kell az eredmények felhasználását.”

(f)

Az egyéni bánásmód megvalósítása integráló iskolai környezetben II.

Az autizmus spektrumzavar

Az autizmus a szociális, kommunikációs és kognitív készségek minőségi fejlődési zavara. Ez lehet igen súlyos, járulékos fogyatékoságokkal halmozott sérülés, de lehet többé-kevésbé kompenzált vagy jól kompenzált állapot is. Speciális módszerekkel jó eredmények érhetők el (az egyén szintjén) a nehézségek kompenzálásában és a szociális beilleszkedésben, s ha korábban kezdik a kezelést, jobb az eredmény. Jellegzetes tünetei az integrálható autisztikus tanulóknál enyhébb formában jelentkeznek. Ezek az alábbiak: a társas kapcsolatok bizarr kezelése, társaktól való elkülönülés vagy szokatlan közeledés, egyoldalú interakció. Gyenge beszédhasználat, visszafogott nonverbális kommunikáció, a szavak, kifejezések szó szerinti értelmezése, mesterséges hanghordozás, a szemkontaktus kerülése. Egyoldalú, de nagyon intenzív érdeklődés bizonyos (akár szokatlan) témák, tevékenységek iránt. Eltérő (gyakran átlagon felüli) teljesítés a gondolkodásban, a tanulásban és a mindennapi alkalmazkodásban. Általában feltűnően jó vizuális és verbális memória, az állandóság-hoz, a megszokotthoz való ragaszkodás.

Az autisztikus tüneteket mutató gyermekek kezelésének alapelve, hogy szorongásaik, félelmeik okozzák furcsa tüneteiket, kényszeres reakcióikat. A megnyugtató helyett ki kell találni félelmeik okát és azt megmagyarázni nekik. Kényszerességüket úgy lehet csökkenteni, hogy az egyoldalú interakció helyett kétoldalút kezdeményezünk. Arra is tanítsuk meg őket, hogy ők is figyeljék a körülöttük lévő gyermekeket, próbáljanak bekapcsolódni tevékenységeikbe. Ehhez adjunk konkrét instrukciókat, mert a többiek elkerülése általában abból fakad, hogy nem értik a szituációt, s így kezelni sem tudják. Az állandóság-hoz való ragaszkodást méltányoljuk, de csak olyan szintig, amíg nem válik sztereotip tevékenységgé.

A pszichés fejlődési zavar

A tartósan elviselt iskolai vagy otthoni frusztrációs helyzetek, a külvilág jelzéseit rosszul toleráló, túlérzékeny idegrendszeri működés *viselkedési, beilleszkedési vagy teljesítményproblémákkal járnak*. A teljesítmény- és viselke-

dészavarok bio-pszicho-szociális okokra vezethetők vissza. Az *internalizáló (emocionálisan megélt)* tünetek körébe tartoznak az értelmi és hangulati nehézségek, depresszív tünetek, szorongás. Az *externalizáló (a külvilág felé mutatott)* tünetek körébe soroljuk a beilleszkedési, alkalmazkodási, magatartási zavarokat. A kevert érzelmi és viselkedési tünetek esetében agresszív, disszociális vagy kihívó a magatartás, ami kombinálódhat depresszióval, szorongással vagy más emocionális eltéréssel. A szocializációs za-

varok közé tartoznak a szelektív mutizmus (helyhez kötött némaság) és a különböző szomatikus tünetek (pl. evés-, alvászavar). A kórosan fejlődő pszichikum következményei megjelennek az értelmi teljesítményekben, a tanulási képességekben, olvasási, írási, helyesírási és számolási nehézségekben vagy zavarokban (diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia). Tágabb értelemben vett teljesítményproblémákkal a személy a lehetőségei és képességei alatt teljesít valamely területen. Súlyos károsodást okozhatnak a leértékelő minősítések, a torzító, nem reális, manipulatív jelzések. A pozitív odafordulás hiánya rombolja az önértékelést, az önbecsülést, és akadályozza a reális énkép kialakulását. A pszichés fejlődés zavarok megjelenésének veszélyében különösen érintettek az integrált tanulók, akik másságuk miatt mindig több nehézséggel és feszültséggel élik meg az iskolai helyzeteket.

A komplex tanulási zavar

„Tanulási zavarnak tekintjük azt az – intelligenciaszint alapján elvárhatónál lényegesen – alacsonyabb tanulási teljesítményt, amely neurológiai deficit vagy funkciózavar talaján jön létre, sajátos kognitív tünetegyüttessel. Ezek a részképességzavarok alapvetően nehezítik az iskolai tanulás során az olvasás, az írás és/vagy a matematika elsajátítását. A teljesítménykudarok gyakran másodlagos neurotizációhoz vezetnek. A tanulási zavar kognitív és tanulási terápiával jól befolyásolható. Társuló tünetként megjelenhet enyhe értelmi fogyatékoságnál, érzékszervi sérülésnél és beszédhibánál is. Ezekben az esetekben is (specifikus) tanulási zavarról beszélünk.” (Sarkady Kamilla, Zsoldos Márta) Az olvasás zavara a

diszlexia, a matematikai műveltségzés organikus eredetű sérülése a diszkalkulia, míg az íráskülalak vagy nyelvtani helyesség súlyos és tartós elmaradása a diszgráfia.

A tanulási zavarokkal küzdő gyermekek érzékszervei épek. Problémáik abból fakadnak, hogy az információk, jelek értelmezése pontatlan, hibás, a központi idegrendszer nem képes az érzékszervek által közvetített információkat részleteikben felfogni, továbbítani, tárolni, korábbi ismeretekkel összehasonlítani, rendszerezni, koordinálni, feldolgozni s végül az adekvát reakciót indítani. A komplex tanulási zavarok jól körülírható képességek és részképességek organikus eredetű sérülésének következményei, amelyek változó súllyal jelennek meg az egyes tanulási zavaroknál. Az egyes tantárgyakban megfigyelhető, jelentősen gyengébb tanulási teljesítményért felelős képességterületek működési korrekciója gyógypedagógus feladata. Integrált helyzetben a teammunka, az egyéni haladási ütem és a differenciált értékelés biztosítása a megoldás.

A sajátos nevelési igényű tanulók szülei

A sajátos nevelési igényű gyermekek szüleinek érzés-és gondolatvilága megváltozik. Minden kívülről jövő jelzést ezen az egészen más érzésvilágon keresztül értelmeznek. Érthető, hogy ezt a tényt nem tudják kiegyensúlyozottan, fegyelmezetten vagy nyugalommal tudomásul venni.

Az elfogadási folyamat fázisaiban megfigyelhető szülői reakciók és javasolt viselkedési módok:

A *tagadás és elszigeteltség* fázisában a szülő hárít, mert nem képes szembesülni gyermeke másságának tényével. Saját igazolásokat keres, indoklásaiban nem lehet megingatni. Akár el is utasíthatja a vizsgálat eredményeit, nem fogadja el a további vizsgálatokra tett javaslatokat. Amit tehetünk bizalmának megőrzéséért, az a partnerként való kezelése. Várjuk meg kérdéseit, és részletesen válaszolunk rájuk, akár többször is.

A *harag és bűnbakkeresés* fázisában a szembesülés miatt intenzív haragot él át a szülő. Nem tudatosan, de megpróbálja levezetni a harag okozta feszültséget úgy, hogy kivetíti valakire, valakikre, azaz bűnbakot keres. Haragot okozhat még a sok bizonytalanság, saját alkalmasságának megkérdőjelezése, a gyermekében való csalódás, akár a jövő kilátástalansága is. Nehéz helyzetbe kerülhet a pedagógus is, akire szintén irányulhat az ebben a fázisban szenvedő szülő haragja. A fázis jellemzőiről könnyen meggyőződhetünk, mert a szülő vádaskodik, hibáztat, hosszasan érvel a gyakran minden logikát nélkülöző igazolásai mellett. Amit tehetünk: maradjunk tárgyilagosak. Ebben a fázisban a szülő nagyon hálás minden olyan le-

hetőségért, amely reményt ad neki. De ezzel is vigyáznunk kell, mert félreértheti szavainkat, és irreális reményeket táplál miattuk. Sokat segíthetünk feszültsége levezetésében, ha hosszasan foglalkozunk vele, és időt adunk arra, hogy részletezze érzéseit, véleményét.

A *gyász* fázisában a szülő már nem hibáztat senkit. Tudomásul veszi a tényt, hogy gyermeke nem átlagos fejlődésű. A remény elvesztése ambivalens érzéseket okoz. Hol haragszik gyermekére, hol megbánja ezt az érzést. Azt a fejlődést, amelyet remélhet, csekélynek érzi. A fázis jellemzőiről meggyőződhetünk a szülő fásult, beletörődő vagy lemondó jelzéseiből, a kelletlen vagy fegyelmeztett, de nem örömteli viselkedésből. Amit tehetünk: érzékeltessük gyermeke „szerethető” megnyilvánulásait. Soroljunk fel példákat, mutassunk be eseteket, ahol a hasonlóan eltérő fejlődésű gyermekek sikeres és örömteli életet élnek. Adjunk erőt, reményt, vigasztaljuk, bátorítsuk, érezze, hogy mellettük állunk.

Az *elfogadás* fázisában a szülő élete újra tartalmat nyer. Elképzelései vannak önmagával és a gyermekével kapcsolatban. Gyermekeiben észreveszi a pozitív tulajdonságokat, energiát tud összpontosítani arra, hogy gyermeke fejlődését segítse. A fázis jellemzőiről meggyőződhetünk a kezdeményező, együttműködő szülői reakciókból. Elképzelései vannak, szívesen részt vesz közösségi munkákban, kezdeményező. Ebben a számunkra is megkönnyebbülést jelentő fázisban a partneri kapcsolat, a közös munka, a foglalkozásokon kívüli együttes tevékenységek végzése a megoldás.

A sajátos nevelési igény

diagnózisának veszélye: a stigmatizáció

Szinte minden gyógypedagógiai diagnózishoz köthető valamilyen előítélet. Felszínes, másoktól kontroll nélkül átvett, tapasztalatokat nélkülöző nézetek a gyógypedagógiai megsegítést igénylő személyekről. Gyors kategorizálást tesznek lehetővé, és mindig negatív töltésűek.

A stigmatizáció diszkriminációt válthat ki, egyes emberek hátrányos kezelését azon az alapon, hogy ők valamely átlagtól eltérő csoport tagjai. A stigmatizált személlyel szembeni diszkrimináció abból adódik, hogy eltérő jellemvonása alapján nem tekintik teljes értékű emberi lénynek.

A stigmának három alapvető típusát említhetjük meg: Testi/mozgásfogyatékoság, technikai segítséget igénylő fogyatékoság (pl. fehér bot, hallókészülék), értelmi fogyatékoságot kísérő anomáliák: a külső szemlélő számára világosan feltűnik az észlelt személy fogyatékosága, fizikai megnyilvánulásának eltérősége.

Az egyén magatartásából, viselkedéséből adódó jelzések, amelyek az egyént megkülönböztetik az átlagos vi-

selkedésűtől. Ebben az esetben a külső megjelenés kont-
rasztozt alkot a viselkedéssel.

Az egyén tanulási teljesítményének eltéréseiből fakadó
negatív hozzáállás.

A szülők is féltik gyermekeiket a stigmatizálástól. Sok-
szor azért hátrítják a szakértői vizsgálatot, mert ha gyer-
mekük „papírt” kap, onnantól kezdve a tanító és az osz-
tályközösség általi megítélése is hátrányosan megkülön-
bözőtő lesz.

A stigmatizáció szintjei:

Elsődleges stigmatizáció: a sajátos nevelési igényű
gyermeket/felnőttet megbélyegző vélemény, előítéletes
magatartás.

Másodlagos stigmatizáció: a stigmatizált egyén önma-
gára igaznak tartja, elfogadja azokat a jellemzőket, ame-
lyeket mássága miatt környezetje tulajdonít neki.

A stigmatizált tanulóknál ambivalens érzéseket vált
ki másságuk megélése, az integráló környezet őket
stigmatizáló viszonyulása. Másságuk belső vívódásra
kényszeríti őket, vagy sajátos nevelési igényükből faka-
dó tulajdonságaiknak elfogadására, vagy megtagadásá-
ra. Ez a viszonyulás eltérően mutatkozik meg viselke-
désükben. Szerencsés esetben bizonyítási igényük
megnő, erőfeszítéseket tesznek önértékelésük helyessé-
gének bizonyítására. De az is előfordul, hogy környe-
zetük negatív hozzáállása miatt szégyenként értelme-
zik állapotukat, s önértékelésük csökken. Ha tehetik,
takarják/cáfolják másságukat, erősítik az átlaghoz való
tartozás bizonyítását. Érezhetnek dühöt, agressziót
másokkal szemben. Legrosszabb esetben bezárkóznak,
magányossá válnak, szoronganak, vagy félnek az embe-
ri reakcióktól.

Túlvédésük esetén vissza is élhetnek állapotukkal, ki-
bújnak kötelezettségeik alól.

Óvatosan járjunk el, amikor a sajátos nevelési igény di-
agnózist tartalmazó szakértői véleményt mások számára
is elérhetővé tesszük.

Befejezés

Az integráció csak szemléletbeli változással és inno-
vatív törekvéssel valósulhat meg, válhat legitim és op-
timális együttneveléssé. A sajátos nevelési igényű ta-
nulók elfogadása helyett befogadás a cél. Együttneve-
lésük nem csupán azt jelenti, hogy mindenben nekik
kell alkalmazkodniuk a többségi iskola elvárásaihoz,
hanem azt is, hogy oktatási-nevelési szemléletében a
fogadó iskola is alkalmazkodni tudjon az integrált ta-
nulókhöz. A világ maga is sokszínű, változatos, egy
többségi iskolának sem kell homogén összetételűnek
lennie.

Irodalomjegyzék

Balázs Anna: Autisták. In: Mesterházi Zsuzsa (szerk.)
Gyógypedagógiai lexikon. ELTE BGGYFK, 2001. 60–66. p.

Benczúr Miklósné: Mozgáskorlátozottak. In: Mesterházi
Zsuzsa (szerk.) Gyógypedagógiai lexikon. ELTE BGGYFK,
2001. 130–131.

Csányi Yvonne: Bevezetés a hallássérültek pedagógiájába.
Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998.

Csányi Yvonne: A speciális nevelési igényű gyermekek és fia-
talok integrált nevelése-oktatása. In: Gyógypedagógiai alapisme-
retek (szerk.: Illyés Sándor), ELTE BGGYFK, Budapest, 2000.

Eigner Bernadett: Érzelmi- és viselkedészavarok gyökerei: a
korai szülői hatások szerepe.

www.prae.hu/prae/gyosze.php?menu_id=102&jid=38&jaid=

Fischer Gabriella: Az integrációval kapcsolatos attitűdök kuta-
tása. www.prae.hu/prae/gyosze.php?menu_id=102&jid=29&jaid=416

Halász Gábor: Az oktatáspolitikák európai szintű koordiná-
ciója, ennek várható hatásai és Magyarország felkészültsége az eb-
ben való részvételre. Kézirat. Tárki, Budapest, 2003. március.
www.tarki.hu/research-h/integracio/4.pdf

Horváthné Moldvay Ilona: Attitűdvizsgálat pedagógusok kö-
rében az integrált nevelésről. Iskolakultúra, 2006/10. 81–97. p.

Kálmán Zsófia: Bánatkő. Bliss Alapítvány, Budapest, 2004.
113–133. p.

Mesterházi Zsuzsa: A nehezen tanuló gyermekek iskolai ne-
velése. BGGYTFK, Budapest, 1998.

Mucsiné Erdei Mónika – Józsa Krisztián: A tanulmányaikat
gyógypedagógiai intézményben kezdő és a spontán integráció-
ból kikerülő tanulásban akadályozott tanulók elsajátítási motivá-
ciójának vizsgálata. Magye 43. Országos Szakmai Konferencia,
Mohács, 2015. június 15–27.

Papp Gabriella: Tanulásban akadályozott gyermekek a több-
ségi általános iskolában. Comenius Bt., Pécs, 2004.

Papp Gabriella: A tanulásban akadályozott tanulók és az ol-
vasás. Olvasáspedagógia, 2010, XII. évf. 1.

Ranschburg Jenő: Nyugtalan gyerekek. Saxum Kiadó, Buda-
pest, 2009.

Sarkady Kamilla – Zsoldos Márta: Koncepcionális kérdések a
tanulási zavar körül. Magyar Pszichológiai Szemle 3–4,
1992/93. 259–270. p.

Szekeres Ágota: Integráltan tanuló, enyhén értelmi fogyaté-
kos gyermekek szociális helyzetének felmérése szociometria se-
gítségével. Iskolakultúra, 2012/11. 3–23. p.

Wing, Lorna: Asperger's syndrome: a clinical account.
Psychol Med 11 (1), 1981. 115–29. p.

Fazekasné dr. Fenyvesi Margit
főiskolai tanár

(A tanulmány a Selye János Egyetem 2015. szept. 16–17-i
tudományos konferenciájára készült.)

Szakmai igényesség és tisztesség

110 éve született Illyés Gyuláné Kozmutza Flóra

Mert szemben ülsz velem címmel Illyés Gyuláné Kozmutza Flóra életéről láthatott kiállítást az érdeklődő nagyközönség az Országos Széchényi Könyvtárban szeptember 1-je és november 28-a között.

A fényképek, tablók, kiadványok, eredeti kéziratok vagy másolatok egy tevékeny életút mozzanatait idézték fel; Illyés Gyuláné Kozmutza Flórát hivatását gyakorló pszichológusként, gyógypedagógusként és költőfeleségként egyaránt bemutatták. A kurátor, Szűts-Novák Rita az OSZK törzsanyagából és kéziratárából válogatott anyagokon kívül a Gyógypedagógiai Főiskolától kapott, korábban nem publikált dokumentumokkal és Kozmutza Flóra lánya, Illyés Mária révén a családi hagyatékból származó anyagokkal színesítette a kiállítást. József Attila Flóra-versei mellett látható volt Illyés Gyulának a feleségéhez írt, a kiállítás címét inspiráló műve is.

Szűts-Novák Rita szíves kalauzolásánál kiemelte, hogy az Illyés Gyuláné Kozmutza Flóra gyógypedagógiai munkásságát szemléltető tárlóban fontosnak tartotta bemutatni, hogy Flóra asszony 1938-tól négy éven át a nagyon szegény, Békés megyei Doboz községben végzett vizsgálatokat mélyszegénységben élő gyermekekkel. Azt kutatta – ami ekkor még nagyon kevés emberben merült fel –, hogy a nyomor miként befolyásolja szellemi fejlődésüket. A vizsgálat során két csoportra osztották a gyermekeket. Az egyiknek napi háromszor, ahogy Illyés fogalmazott: „emberi ételt” adtak, míg a másikat mint kontrollcsoportot nem etették (kárpótlásképpen új ruhákkal látták el). Illyés

Gyuláné nyaranta végezte ezeket a vizsgálatokat, és gyakran férje is elkísérte őt. A kutatás egyévi anyaga jelent meg Lélek és kenyér címmel, Illyés Gyula nevével. A költő napilapokban és folyóiratokban is többször írt erről a kutatásról. A tárló máso-

dik felében Flóra asszony fontosabb publikációiból volt válogatás. „Az egyetemi jegyzeteiből válogattam még a tárlóba a Bevezetés a gyógypedagógiai lélektanba címűt, illetve egy kiegészítő iskolában és nevelőotthonban végzett gyermekvédelmi munkáról szóló esettanulmányokat. Nagyon fontos, hiánypótló műve volt a Gyógypedagógiai pszichológia című vaskos kötete, amelyet a mai napig használnak, és oktatnak belőle a gyógypedagógiai karon” – mondta a kurátor.

Cselekvő ember volt

A kiállítás megnyitóján Illyés Mária művészettörténész elmondta, hogy édesanyját az elméleti kutatás helyett inkább a gyakorlat érdekelte.

Elsősorban cselekvő ember volt, gyógypedagógiai kutatási eredményei is mind konkrét célok és feladatok nyomán jöttek létre. Álljon most itt egy részlet a beszédéből.

„... Egészen véletlenül, néhány hónapja történt, hogy megfordítva egy kéziratot, pszichológiai szakszöveget láttam ott. Azonnal fölismertem anyám 1967-es Gyógypedagógiai pszichológia szakkönyvének a saját kezűleg javított gépiratát. Annak idején természetesen olvastam, de azóta már bizony jószérivel elfelejtettem. Most újra láttam, hogy milyen kiváló szöveg! Milyen nagy-szerűen érthető, elsőrangú magyarsággal megírt! És milyen érdekes. Fontos esettanulmányokkal. És ami legjobban meglepett: nem éreztem elavultnak. Főleg a differenciáldiagnosztikai részt, a beteg gyermekeknek az átlagostól eltérő lelki problémáinak a megállapítási módját éreztem még ma is érvényesnek. Hogy igazam volt-e, azt majd az utánam következő Gereben Kati tudja megerősíteni vagy megcáfolni.

Elővettem a könyvet is, és újra megbizonyosodtam az előbb felsorolt éretyekről, amelyekkel a huszadik század második felének magyar tudományossága nem mindig dicsekedhetett, de amelyek fölfedezhetőek anyám munkatársainak, tanítványainak dolgozataiban, tanulmányaiban. Nem akarnám azt sugallni, hogy anyám iskolateremtő személyiség volt, ő csak folytatta a huszadik század elején még egyetemi követelményként jelen volt nemes hagyományokat. Szakmai igényesség és tisztesség, lelkiismeretesség, a források széles körű ismerete, tárgyilagos és kritikai fölhasználásuk: tanítványai is követték ezen az úton, ez

tette a gyógypedagógiai szakmát olyan magas színvonalúvá a huszadik század második felében.

Anyám folytatója volt tehát egy akkor még általános tudományos

hagyománynak, anélkül, hogy ő maga különösképp tudós asszony lett volna. Legalábbis olyan értelemben, hogy nem a tudományos elméletek, nem az elméleti kutatás érdekelte elsősorban, hanem a gyakorlat – a tettek területe. Noha tág rálátása volt nemcsak szűkebb szakterületére, hanem a lélektani értéshez és megértéshez szinte kötelező szépirodalomra is, mégis elsősorban cselekvő ember volt, kutatási eredményei is a lélektani laboratóriumban folytatott munka során, tehát konkrét feladatok és célok elérésének folyamatában jöttek létre.

Az ő szakmába lépésekor a gyógypedagógia már meglévő szerkezeti építménnyel rendelkezett, ezt anyám összehasonlítva az európai országokéval megállapította, és gyakran hangoztatta is, hogy a magyar mennyivel jobb és átfogóbb: egész életében ennek a továbbfejlesztésén gondolkodott. Az elve az volt, hogy a fogyatékkal élőket születésüktől halálukig követni és segíteni kell, és ehhez meg kell teremteni a megfelelő intézményi rendszert. Terveiből nem minden valósult meg, és a megvalósultból mára nem minden maradt meg.

Építkező személyiség volt, a szó konkrét és elvont értelmében is. Hátározott, következetes és erős akaratú asszony volt, akit szigorúság, munkabírárság és kitartás jellemezett.

Azok azonban, akik személyesen találkoztak vele, visszafogottnak, csöndesnek, visszahúzódónak láthatták. Figyelő és figyelmes volt apám környezetében, baráti társaságában, írók, költők, művészek között: elsősorban ez volt az ő társadalmi életének a tere, mert egyébként munkatársain, tanítványaiban és néhány barátnőjén kívül nem tartott mással kapcsolatot. ...

Anyám vezérelve az az elképzelés, hogy a rossz kijavítható: munkásságát és cselekedeteit – a legapróbbaktól a legjelentősebbekig – ez a javító szándék vezette. Makacsul hitt a világ jobbrafordíthatóságában, abban, hogy földi életünk eszköz erkölcsi eszményeink megvalósításához. Ez volt mozgatóereje.”

„A segítségnyújtás is lehet szenvedély”

Illyés Máriát követően **Gereben Ferencné dr., ny.** főiskolai tanár, a Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet egykori vezetője, a Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének elnöke tartotta meg köszöntőjét. Az alábbiakban ezt olvashatják.

„Tisztelt megjelentek!

Nehéz átvenni a szót Illyés Máriától, most elhangzott szép szavai után, melyek édesanyját – sokunk számára pedig a magyar szellemi élet egyik jelentős és nagy hatású személyiségét idézték fel. A körü-

löttünk levő fényképek, tablók, relikviák egy mozgalmas, gazdag és rendkívül tevékeny életút dokumentumait tárják elénk, amelyek Illyés Gyuláné dr. Kozmutza Flórát, a magyar irodalom jól ismert alakját, a »költőfeleséget« egy másik, sokak számára kevésbé ismert szerepben mutatják be: mint hivatását gyakorló szakembert, pszichológust, gyógypedagógust, az egykori nevén Gyógypedagógiai Főiskola első női oktatóját, majd később igazgatóját, a Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének, továbbá a főváros VII. kerületében, a Damjanich utcában álló, szakmafejlesztési célból az 1980-as évek elején életre hívott hatalmas épületkomplexum és az ott működő Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet alapításának kezdeményezőjét.

E hosszú felsorolás csak a töredékét jelzi mindannak, amit egy életen át felvállalt és hordozott, s ami személyét születésének 110 éves távlatából is visszahozza közénk, élő valósággá varázsolja.

Nevét sokan ismerik iskolai tanulóinkból, tudják, hogy életének egy szakasza József Attilához kapcsolódik, majd Illyés Gyula társa volt egy életen keresztül. A valóság azonban sokkal árnyaltabb ennél, a róla alkotott kép még ennél is gazdagabb.

Azok közé tartozom, akik tanítványként, munkatársként ismerhették és becsülhették; akik közvetlenül tapasztalhatták meg kedves, nyugodt, halk szavú, mások felé forduló, önzetlen lényét, akik rajta keresztül ismerhették meg a segíteni akarás tudatos vállalását. És mindezek ugyanakkor nem nélkülözték az igényességet, az elvárásoknak való megfelelést, mint ahogy azt sem, hogy az ember számára nem mindig önmaga sikerei, hanem vállalásai, a fontosnak ítélt ügyek élveznek elsőbbséget.

Aki ma belép az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Gyakorló Intézményeinek Damjanich utcai aulájába, a tőle származó sorokkal találkozik: *»Hivatásom a gyógypedagógia. Erre esküdtem fel. A segítségnyújtás is lehet szenvedély.«*

A mások segítésének attitűdje határozta meg magánéletét és szakmai pályafutását, ez emelte a hazai fogyatékosügy egyik meghatározó, generációk szemléletét befolyásoló személyiségévé. Még ha a mindennapok jelentéktelen mozzanatának látszik is, de említésre méltó az a tanács, hogy egy váratlanul megszólaló telefont mindig fel kell venni, mert nem tudható, vajon a vonal végén kinek van a hívott félre szüksége!

Filozófiai, pszichológiai tanulmányok, majd a Gyógypedagógiai Főiskolán 1934-ben szerzett oklevél alapozta meg pályáját, amelyet 1980-ig, nyugalomba vonulásáig szolgált és művelt. Munkatársa volt a Szondi Lipót vezette Gyógypedagógiai Kórtani és Gyógytani Laboratóriumnak, ahol iker- és családfa-kutatásokat végzett, pszichológiai vizsgálataival a Szondi-féle ösztön-diagnosztikai teszt kidolgozását segítette, tevékenységével elnyerve a nemzetközi hírnevet szerző Szondi Lipót elismerését.

Tudása, korának korszerű pszichológiai ismeretei öltöttek testet Illyés Gyula Lélek és kenyér címen 1940-ben közzétett falukutató munkájában, amely Kozmutza Flóra értelmességi és ösztönvizsgálataival egészültek ki. *»A 2. rész a közvetlen lélektani megfigyelés; a harmadik a tudományos módszerekkel végzett vizsgálódás és eredménye. Ez a legtárgyilagosabb. Ez már nem az én munkám«* – írja az előszóban Illyés. A viszonylag nagy időtávlat, a 40-es évek pszichológiájának ismeretén alapuló, falusi gyermekek körében végzett kutatás szakmatörté-

neti jelentőségű: a Binet–Simon-féle intelligenciateszt hazai Éltés Mátyás-féle adaptációjának felhasználásán alapul, a hátrányos helyzetű gyermekpopulációra vonatkozóan napjainknak is szóló gondolatokat közvetítve.

A szerénység, a mások munkája iránti tisztelet apró bizonyítéka, hogy amikor a tulajdonomban lévő első kiadású kötetet dedikálásra adtam át neki, csak férjével íratta alá, az ő aláírása, sajnos, hiányzik.

Pályáján a későbbiekben Bárczi Gusztáv munkatársaként a hazai gyógypedagógus-képzés tartalmi megújítását segítette elő. 1946-tól a főiskola Lélektani Laboratóriumának, majd Gyógypedagógiai Pszichológiai Tanszékének, valamint a Magyar Pszichológiai Társaság Gyógypedagógiai Szekciójának vezetője lett, s nyolc éven át, 1972 és 80 között főigazgató. Előkészítője volt annak a 90-es évekre megvalósult szakmai törekvésnek, amely a magyar gyógypedagógus-képzést az egyetemi szintű képzés rangjára emelte.

A hetvenes években készült életútinterjújában hangot adott a hazai és nemzetközi szóhasználatban alkalmazott *»fogyatékos«, »fogyatékososság«* kifejezések stigmatizáló jellegének. *»Nem szeretjük, de mindaddig nem találtunk jobbat helyette«* – jelentette ki, s ennek továbbgondolását az utódokra hagyta.

A száraznak ható életrajzi adatok jól jelzik, hogy a *»műzsa-«, a »költőfeleség«*-szerep életének csak egyik, vitathatatlanul jelentős vonulata, mely összefonódott szakmai életpályájával. Férjét külföldi útjaira kísérve minden lehetőséget megragadott a fogyatékoság kérdéseinek, a korabeli képzési és ellátórendszerek működésének tanulmányozására, tapasztalatok integrálására.

E tevékenység elismerése Illyés Gyula Tisztelet a gyógypedagógus-

soknak c. írásában ekképpen fogalmazódik meg: *»A gyógypedagógus foglalkozása a 'különleges nevelés', a gyógyító nevelés is alkotás, az ő szakmájukra – akár az enyémmre is – inkább illik: hivatás. Ez azt jelenti: nem elég a szaktudás, tán a tehetség sem, hanem kell ide emberség is, jó jellem.«*

Ezt az emberséget sugározzák Illyés Gyuláné Kozmutza Flóra korábban idézett sorai a segítségnyújtás szenvedélyéről, mely egész életét átszövő tudatos vállalás volt. Ezt közvetítette tanítványai, munkatársi és baráti környezete, családjá, ismerősei felé, ebből meríthettek a pályán őt később követők. Ez az ÜZENET azok számára is, akiknek neve, személyes tapasztalatokat nélkülözve, ma már irodalomtörténeti tény vagy szakirodalom.

Az elmúlt évtizedek változásai nyomán átalakult a képzés, újabb és újabb tartalmakkal telítődött a fogyatékos fogalma. Jelentősen bővült a pszichológia és a gyógypedagógia ismeretrendszere, a segítő tevékenység köre. Az ÜZENET azonban tovább él, a mai változó világban is aktuális.

A szakma *»nagykönyve«*, a munkatársaival közösen létrehozott, 1969-ben közreadott Gyógypedagógiai pszichológia ismeretrendszerre kitérő – de szemléletében ennek az üzenetnek a hordozója. Ez tette őt etalonná a magyar gyógypedagógiában; az utódok felelőssége és kötelessége ennek megőrzése, továbbadása.

Köszönet az Országos Széchenyi Könyvtárnak, a kiállítás minden munkatársának, támogatójának, hogy segítettek ennek közvetítésében.”

(t)

Forrás:

www.prae.hu/prae/gyoszeetc.php?aid=845&menu_id=109&type=5
Fényképek: pim.hu

Huszonöt éve a látássérültek szolgálatában

Sokszor elhangzik a kérdés: kinek jobb, annak-e, aki valaha látott, vagy annak, aki nem? Az én válaszom: annak, aki minél jobban le tudja győzni a látás hiányát! Reményik László

Megalakulásának 25. évfordulóját ünnepli az ország egyik legjelentősebb és legaktívabb fogyatékoszervezete, a Vakok és Gyengénlátók Szlovákiai Uniója. Legfontosabb feladatának tartja, hogy hozzásegítse a látássérült embereket a látás hiányának legyőzéséhez: a teljes értékű, méltóságteljes élethez, az önálló életvitel kialakításához és a társadalomba való integrálódáshoz. Több mint négyezres tagságát az érintetteknek kívül családtagjaik, barátaik és támogatóik alkotják. Központi tanácsa Pozsonyban székel, országsszerte hatvanöt alapszervezete s nyolc megyei tanácsa van, és a megyeszékhelyeken különféle szolgáltatásokat nyújtó központja működik. Szolgáltatásait a tagok ingyen vehetik igénybe. Szerteágazó tevékenységéről próbálunk most keresztmetszetet adni.

Hóka Tímea egyetemi oktató, a pozsonyi központ szociális munkatársa súlyosan látássérült. Korábban gyengénlátó volt, most már csak a fényt érzékeli. A szervezetnek köszönheti, hogy gyökeresen megváltozott az élete. „Az unió rendkívül fontos számomra – mondja az évforduló alkalmából tartott ünnepségen. – Mióta kapcsolatba kerültem vele, és igénybe vettem a szolgáltatásait, önállóan tudok létezni. Sok mindent megtanultam, talán azért is, mert több látássérülttel találkoztam, és szakemberekkel is, akik segítettek abban, hogy önállóan élhessek, ne függjek másoktól. A látásom fokozatosan rosszabbodott, itt megtanítottak a fehér bot használatára. Korábban elképzelni sem tudtam, hogyan közlekedhetnék önállóan, ráadásul ilyen nagyvárosban, mint Pozsony. Másrészt esélyt adott arra, hogy önkéntesként bekapcsolódjak különböző projektekbe, például ifjúsági táborokban dolgozhattam. Akkor is sok új dolgot tanultam. Később munkához jutottam általa, hiszen itt maradtam dolgozni.”

Előzmények

Nálunk a látássérült emberek mozgalmának kezdetei a 19. és 20. század fordulójára nyúlnak vissza. Az Osztrák–Magyar Monarchia területén ekkor jöttek létre a vakok első egyesületei. 1919-ben Csehszlovákiában önálló vak és gyengénlátó embereket segítő egyesület alakult. 1948 után a rendszerváltásig a fogyatékoszervezetek a Rokkantak Szövetségében tömörültek. Közben – rövid intermezzóként – 1969 és 1974 között működött a Vakok és Gyengénlátók Csehszlovákiai Szövetsége. Önálló szervezet létrehozására a változások után nyílt lehetőség.

A Vakok és Gyengénlátók Szlovákiai Uniójának alakuló kongresszusa 1990 áprilisában volt. 1991-ben Pozsony–Károlyfaluban bérbe vették egy üres bölcsőde épületét, s a mai napig ez ad otthont a szervezetnek.

Tevékenységük

2008-ban létrehoztak egy osztályt, amelynek munkatársai azért küzdenek, hogy a közlekedés és az épületek akadálymentessé váljanak a látássérült emberek számára. Szorgalmazzák a repülőgépen, vasúton és autóbuszon utazók jogainak érvényesítésére vonatkozó EU-s ajánlások végrehajtását, részt vettek a buszsofőrök és autóbusz-pályaudvari alkalmazottak részére készült útmutató kidolgozásában. Bár nagyon lassan, de növekszik a közigazgatásban azoknak a honlapoknak a száma, amelyekhez hozzá tudnak férni. Az építészek viszont többnyire nem veszik figyelembe javaslatukat. Annyit sikerült elérniük, hogy a múzeumok és kiállítótermek hozzáférhetővé váltak a látássérültek számára. Jelentős esemény volt a szervezet életében a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény Szlovákia által 2010-ben történt ratifikálása. „Fontos eszközt kaptunk vele a kezünkbe jogaink érvényesítéséhez” – hangsúlyozta Branislav Mamojka elnök, és jelentős eredménynek nevezte, hogy az egyezmény hatására júniusban törvény született gyermek-, illetve fogyatékosjogi ombudsmani intézmény létrehozásáról. A szlovák parlament december elején Viera Tomanovát választotta meg gyermek-, Zuzana Stavrovskát pedig fogyatékosjogi ombudsmannak.

Szolgáltatásaik

Pozsonyban a Sekulská utcai székhelyükön működik a vak és gyengénlátó emberek életét megkönnyítő segédeszközöket árusító és forgalmazó Tyflocomp Kft. A Technikai és Informatikai Szolgáltatások Központjának munka-

társai segítenek eligazodni a különböző informatikai és kommunikációs technológiák között, legyen az segédeszközök kiválasztása vagy a Braille-írás, elektronikus dokumentumok, weboldalak használata.

Az érintettek számára nagyon fontos, hogy legyen motivációjuk készségeik fejlesztésére, tapasztalatszerésre, érdekük védelmére. Így jobban meg tudnak birkózni sérülésük következményeivel, s önálló, független életet élhetnek. Ehhez a nyolc megye- és ötvenegy járási székhelyen szakképzett munkatársak vannak segítségükre. Szociális szolgáltatásokat nyújtanak, szociális tanácsadást és rehabilitációt végeznek – szükség szerint a kliens lakóhelyén, a számára megszokott környezetben is. **Szolgáltatásaik ingyenesek.**

A látás elvesztése vagy a nagymértékű látásromlás jelentős változást okoz az érintett életében. Számára addig ismeretlen helyzetekben kell helytállnia: meg kell tanulnia önállóan tájékozódni, mozogni otthon és az utcán. Nehézségei támadnak az önellátásban, a háztartási munkák végzésében, kommunikációban, információszerzésben, számítógép-használatban. Lelki problémái is lehetnek, mert a történeteket nehéz feldolgozni. „Ha nem kap segítséget, ha nem tud megfelelően reagálni az adott helyzetre, súlyos szociális következményekkel járhat a látásvesztés. A látássérült ember elveszítheti munkáját, családi gondjai adódhatnak, anyagi szükséghelyzetbe is kerülhet. Megnöhet a környezettől való függése, fölöslegesnek érezheti magát, depresszióssá válhat. Itt kap szerepet a szervezetünk. Ha felkeresnek bennünket, tudunk nekik segíteni” – mondta **Tatiana Winterová** igazgató.

Szlovákiában egyedülként végeznek specializált szociális tanácsadást, szociális rehabilitációt, s jogi tanácsért, jogsérelem esetén is fordulhatnak hozzájuk. Munkatársaik rendszeres továbbképzéseken vesznek részt. Az ország egész területén egyforma szolgáltatásokat nyújtanak, és hogy ez egyenletes minőségben történjen, a szervezeten belül gyakori a minőség-ellenőrzés. Nemcsak az érintett személyt aktivizálják, hanem a környezetében élőknek is megtanítják, hogyan segítsenek. Kísérői és felolvasói szolgáltatást nyújtanak, segédeszközöket kölcsönöznek, segítenek a kiválasztásukban. Elmondják, hogy a hozzájuk fordulókat a hatályos jogszabályok szerint milyen támogatásokra jogosultak, tanácsot adnak foglalkoztatási kérdésekben, ismeretlik, milyen képzéseken vehetnek részt az érdeklődők. Legfontosabb feladatunk a **szociális rehabilitáció**: tanítják a térben való tájékozódást, a fehér bot vagy vakvezető kutyá használatát. Az érintettek megtanulhatnak a háztartásról, családról gondoskodni, főzni, takarítani, elsajátíthatják a segédeszközök, speciális számítógépek alkalmazását, a Braille-írás. A fehér bot használatához például meg kell tanulniuk az otthonuktól a buszmegállóig, az orvoshoz, az üzletbe vezető fontosabb útvonalakat. A foglalkozások

egyénileg vagy kis csoportban történnek. Az első találkozáskor mindenki számára komplex egyéni fejlesztési terv készül. „Ez hosszú, gyakorlatilag soha véget nem érő folyamat, és a feladatok teljesítését folyamatosan ellenőrizzük – mondja az igazgató. – Ami gondot okoz: az egyes kerületekben nem egységes a szociális szolgáltatások árának térítése, s nincs számunkra olyan normatíva, amelyre minden évben biztosan számíthatnánk. A másik nehézség, hogy az államnak nincs olyan dotációs politikája, mellyel hozzájárulna a miénkhez hasonló szervezetek munkája színvonalának emeléséhez.”

Szabadidő, rendezvények

A tagok számtalan szabadidős tevékenységben vehetnek részt, sokba a nagyközönséget is bevonják. A legnagyobb szabású a minden év szeptemberében megrendezett **Fehér pasztellceruza** nevű országos gyűjtés. A befolyt összeget szociális szolgáltatásokra fordítják, emellett a rendezvénynek felvilágosító kampány jellege is van. A járókelők kipróbálhatják a Braille-írás, a fehér bottal való járást, megismerhetik a látássérülteket segítő eszközöket. A legnagyobb sikerük a vakvezető kutyá-bemutatóknak van. Az utóbbi években ingyenes látásszűrést is végeznek ilyenkor, főleg idős embereknek. Idén önkéntesek bevonásával az ország 350 településén 1700 urnával folyt a gyűjtés, és **Stanislav Sokol** PR-menedzser tájékoztatása szerint az igen rossz időjárás, zuhogó eső ellenére a szervezet történetében az eddigi legnagyobb összeget, 102 200 eurót sikerült összegyűjteniük.

Jelentős esemény az októberben, a fehér bot napján szervezett **országos közlekedési nap**. Ilyenkor a közlekedérendszettel együttműködve felhívják az autósok figyelmét arra, hogy a gyalogátkelőkon látássérült emberek is közlekednek.

Az óvodai **Egészséges szem** országos projekt a legkisebbek látásszűrése irányul, hogy a szemhibák korai felismerésével nagyobb bajokat előzzenek meg. Idén hétezer gyermeket vizsgáltak meg.

A **Braille-írásos írás-olvasási verseny** ennek az írásrendszernak a használatára serkenti az érintetteket. A Braille-írás rendkívüli jelentőségű számukra, írástudásuk alapját képezi. Erről a témáról európai **esszéversenyt** is szerveznek, a szlovákiai résztvevők szép sikereket érnek el rajta. A **fény útja** címmel évente hirdetnek a látássérült emberek életét bemutató fényképversenyt, az alkotásokat vándorkiállításon láthatja a nagyközönség. **Felhúzzuk a függőnyt** a címe annak a zenei seregszemlének, amelyen látássérült énekesek, zenészek és zenetanárok lépnek fel. A **Matej Hrebenda irodalmi napokon** pedig látássérült szerzők és előadók mutatkoznak be.

Ezek az emberek legyőzték a látás hiányát.

(t)

A családok jövője

„Nem számít, milyen ellenségesnek tűnik a világ, egy szerető család a biztonság, a védelem és a gondoskodás fészke marad.” (Deepak Chopra)

Bauer Editnek a Carissimi múlt számában megjelent cikke ihletett arra, hogy hozzászóljak ehhez az égető témához. Az elmúlt években szerzett szakmai tapasztalataim alapján igazat kell adnom a szerzőnek abban, hogy a mai megváltozott társadalmi körülmények között a család és szerepe valóban válságba került. Ez nemcsak anyagi vonatkozásban érvényes. Az anyagi lehetőségek, főleg a szerényebb körülmények között élő családok számára, meghatározóak, ám a jobb anyagi helyzet sem jelent feltétlenül megoldást a tehetősebb családokban előforduló problémákra.

A funkciók zavar véleményem szerint nemcsak a pénz függvénye. Az utóbbi években elhatalmasodó negatív társadalmi jelenségek (laza partnerkapcsolatok, a házasság intézményének degradálódása, a gyermekét egyedül nevelni kényszerülő anya, a családalapítás és a terhesség kései vállalása, az anyaszerep társadalmi alulértékelése, a munkahelyi követelményeknek a család életére való túlzott hatása, értékrendválság, az iskola nevelő hatásának az utcáé javára történő visszaszorulása, a nagyszülői szerep leértékelődése és a családtól távoli munkavállalás) jelentős mértékben veszélyeztetik a családok normális működését, így a gyermekek egészséges személyiségfejlődését is.

„A család a hozzánk legközelebb eső kórház, gyermekeink első iskolája és egyben a legjobb, legszebb öregotthon is.” (XVI. Benedek pápa)

A család mind a gyermekek, mind a szülők legalapvetőbb és legtermészetesebb közege. A gyermek itt tanul meg alkalmazkodni a külvilághoz, itt szerzi meg ösbiztonságérzetét, tanulja meg a

bizalmat, sajátítja el a kommunikációs eszközöket, jön rá a konfliktuskezelés szükségességére, s tanulja meg a módjait, itt tanul meg szeretni és tisztelni, értékrendet és szabályokat elfogadni, megtartani. Ezek a normális szocializálódás alapvető pillérei, amelyek megalapozzák az ember felnőttkori viselkedését, és így a következő nemzedék minőségét is.

A társadalom ugyan formálisan deklarálja a család támogatását, ám a valóságban nem tudja megfelelően végezni. Ez szorosan összefügg a jogszabálykövetés jelenlegi elhanyagolásával, a család erkölcsi elismertségének csökkenésével. Sok család találkozott ilyen, nyíltan ki nem mondott és főleg nem kezelt kérdésekkel:

- Vállalja-e az anya a hároméves gyermekgondozási szabadságot azon az áron, hogy munkahelyét vagy pozícióját elveszíti?
- Járjon-e gyermekével rendszeresen orvoshoz vagy szülői értekezletre, kiváltva ezzel munkaadója nemtetszését?
- Valóban elutasíthatja-e a kisgyermekes anya a 32 órás ügyeleteket vagy éjjeli műszakokat?
- Helyes-e, ha a szülők a család anyagi jólétét helyezik előtérbe, nem pedig a gyermekek nevelését, idegenre (általában tapasztalatlan bébiszitterre) bízva azt?
- Helyes-e, ha a társadalom degradálja a nagyszülőknek a gyermeknevelésben játszott természetes és köztudottan fontos szerepét, ha a nyugdíjkorhatár felemelése miatt nem tudnak részt venni az unokák nevelésében (ezzel a fiatalokat is segítenék), s így nem tudják átadni szeretetüket és élettapasztalataikat?
- Erkölcsös-e, ha a család nem tud összefogni, betegeit, öregeit otthoni környezetben ellátni, felvállalni? Ha arra kényszerül, hogy valamilyen ápolóintézménybe adja őket, mert a csa-

ládtagok munkaadója nem engedi meg az ideiglenes távolmaradásukat, illetve anyagi lehetőségeik miatt nem tudnak szakképzett ápoló segítségét igénybe venni?

- Erkölcsös-e, ha a társadalom nem nyújt megfelelő segítséget (elismerést, anyagi támogatást, nyugdíjat, munkahelyi eltávozási lehetőséget, rövidített munkaidőt), s ha egy anya vagy család vállalja sérült gyermekének nevelését, egészségügyi ellátását, rehabilitációját, a megbetegedett családtagok ápolását, anyagi nehézségbe és bizonytalanságba sodródik az egész család?

- Miért nem érzi át az állam és a társadalom megfelelő mennyiségű állami speciális nappali intézmény (speciális óvodák, foglalkoztatók stb.) létesítésének szükségességét, ahová a szülő naponta vihetné rászoruló (pl. speciális nevelési igényű, autista, fiatalkorú szki-zofrén) gyermekét vagy idős hozzátartozóját, s ahol szakemberek foglalkoznának velük? Így a szülőnek nem kellene otthagynia állását, és fedezni tudná családja anyagi szükségleteit.

- Egészséges és hatékony-e, ha a gyermekek csak a késő esti órákban kezdenek el tanulni, kaphatnak szülői segítséget, mivel szüleik akkor térnek haza munkahelyükről? Marad-e

ilyenkor idő és energia meghitt családi együttlétre, az aznap történtek megbeszélésére, közös vacsorára? Vagy a gyermek meg nem hallgatva, (esetenként durván) elutasítva, csalódottan, tele meg nem válaszolt kérdésekkel, feszültséggel kerül ágyba? Nem itt rejlenek-e a ma igen elterjedt gyermekkori neurozisanak, agresszivitásnak, érzelmi labilitásnak, alkalmazkodási képtelenségnek, egoizmusnak a gyökerei?

„A család jelenti a menedéket a szívtelen világban.” (Christopher Lasch)

A család biztonságának lazulása a családon belüli kapcsolatok lazulását is magával hozza. Az agyondolgozott, túlterhelt apa, a türelmetlen, neurotikus, több szerep vállalására (anya, feleség, hivatás) már képtelen anya eleve nem tudja fenntartani a család belső harmóniáját. Nincs lehetőség közös élményekre, a szülők párkapcsolatának ápolására. Az együttélést az egymás mellett létezés váltja fel. Eltűnnek a stabilitást és biztonságot adó családi szokások, rítusok, elvész a konyhaasztal

varázsa, megszűnik a rendszeresség. A család nem tud tervezni, lemond közös céljairól, nem marad tere és lehetősége a kommunikációra, megbeszélésre, közös problémamegoldásra. Így lassan ellaposodnak az érzelmek, kiveszik a bizalom, tolerancia, megértés, együttérzés, összetartás. Megváltozik a család értékrendje. A család kollektív szellemét tagjainak individuális életszemlélete váltja fel. Előtérbe kerülnek az egyéni programok, s a család mint közösség programja fokozatosan háttérbe szorul. Már egy óvodáskorú gyermek számára is fontosabb lesz a szombati pizsamaparti vagy házibuli, mint a nagymama túrós kalácsa. A tinik is inkább kivastalt hajjal, festett körömmel, céltalanul kóborolnak az utcán a haverokkal, mintsem szüleiknek segítenek, vagy rányitnák az ajtót nagyszülőikre. Ebben az értékelődésben azonban nemcsak a társadalmi hatások, hanem mi, szülők is hibásak vagyunk!

Hogyan fog viselkedni leendő párkapcsolatában, családjában az ilyen közegben nevelkedett gyermek? Hogyan

várhatjuk el tőle, hogy megfelelő magatartást tanúsítson és jól teljesítsen az iskolában, ha a családjában sem tud boldogan, biztonságban élni és érvényesülni, nincs pozitív példája? Hogyan teljesítsen a szülő a munkahelyén, ha otthon sem tud feltöltődni, regenerálódni? Hogyan segítsen magán, partnerkapcsolatán, gyermeke pszichikai problémáin az a szülő, aki ugyan keresi a megoldást, s aki akár képes volna együttműködni a szakemberekkel, de egyedül nem tudja ellensúlyozni a családra nehezedő külső hatásokat?

A felsorolt problémák megoldása nemcsak anyagi kérdés, és nemcsak a család feladata. Ez a társadalom felelőssége is, ahol az állam és a munkaadó közös fellépése, a megfelelő jogi szabályozás és a jogszabályok érvényesítése elkerülhetetlen. Ezek híján a szakemberek (orvosok, pszichológusok, szociológusok) tanácsai is üres szavakká válnak; márpedig a való életben jelenleg nincs lehetőség az előírások megtartására.

Gál Vera

gyermekpszichológus

Határon átnyúló együttműködés

A közelmúltban a Mozgáskorlátozottak Szlovákiai Szövetsége Dunaszerdahelyi Járási Központjának és a Mozgáskorlátozottak Győr-Moson-Sopron Megyei Egyesületének képviselői Szliács fürdővárosban tanácskoztak. Felmérték a fogyatékkal élő személyek munkaerő-piaci – a nyílt munkaerőpiacon, illetve védett műhelyekben, munkahelyeken való – munkavállalásának esélyeit, és együtt gondolkodtak arról, hogyan segíthetné egymást a két régió. A megbeszélést követően Molnár Ottó, a dunaszerdahelyi és Nagy Józsefné Joó Edit, a magyarországi szervezet elnöke szerződést írt alá a határon átnyúló együttműködésről.

Farkas Gábor

Megrendelőlap

Megrendelem a **Carissimi** című **ingyenes folyóiratot** példányban az alábbi címre:

NÉV/INTÉZMÉNY: _____

CÍM: _____

Telefon: _____

Dátum: _____

Aláírás: _____

A megrendelést a következő címek egyikére kérjük:

Levélcímünk: **Carissimi, Bučínová 14, 821 07 Bratislava**. E-mail: **carissimi.lap@gmail.com**.

Köszönettel fogadjuk, ha támogatják lapunkat. Kedvezményezett (názoú útú): Carissimi n. f.

Számlaszám (č. úctu): 5345665/5200, variab. symbol: 1111,

IBAN: SK95 5200 0000 0000 05345665, BIC/SWIFT: OTPV SK BX.

Ember a számítógép mögött

Élnek köztünk olyanok, akik nem hagyják, hogy a sors, betegség legyűrje őket. Mindennek ellenére egy közösség lelkévé tudnak válni. A csicsói Nagy Amália is egy közülük. Ismeretségünk 2013-ra datálódik, amikor az első világháborúról szóló sorozatomhoz gyűjtöttem anyagot. Mikor eldöntöttem, hogy bemutatom őt a Carissimi olvasóinak, megkértem, hogy röviden írjon magáról. Soraiból egy rendkívüli és példamutató életút bontakozik ki.

„Csicsón születtem. Egészséges nővérem után idővel kiderült, hogy mi a húgommal egy rejtetten öröklődő génhibával jöttünk világra. A perifériás idegrendszerünk hibásodott, és ez főleg izomgyengeségben, sorvadásban mutatkozik meg. Gyógyítani nem lehet, csak kicsit lassítani állapotunk romlását. Mindhárman a Csicsói Magyar Tannyelvű Alapiskolába jártunk, majd a szintén magyar tannyelvű komáromi gimnáziumba, naponta utaztunk. A gimnázium 3. és 4. évfolyamában csak vizsgákra jártam be. Akkor műtötték meg mindkét lábamat, aminek köszönhettem – no meg nővérem, barátaim, iskolatársaim támogatásának –, hogy egyetemre tudtam járni. Erről a segítségről írtam is (csicso-nagy.uw.hu/ami/ki-vetkezett.pdf), sosem felejttem el. 1978-ban ugyanazon a napon hozta ki a postás a pozsonyi Comenius Egyetem értesítőjét, hogy felvettek, és a kórház táviratát, hogy az előtte levő napon infarktussal bekerülő édesapám meghalt. Édesanyám egyedül maradt három iskolás leányával, két beteggel. Nővérem egyetemre járt, én akkor kezdtem, húgom meg gimnazista volt. Egy percig sem volt azonban kétséges, hogy tanulunk tovább. Az egyetem elvégzése után ledoktoráltam (»kisdoktori«, RNDr.), öt évig még ott dolgoztam, majd 16-ig egy nagy vállalatnál. Programozó-matematikus, szoftver-specialistaként, teljes munkaidőben mindvégig. Munkám sokrétű volt, nagyon szerettem, minden részét. 2004-re azonban széthullott a vállalat. Addigra már annyira romlott az állapotom, hogy csak járókerettel tudtam járni, teljes rokkantnak ítélték. Így otthagytam Pozsonyban a barátságos lakásomat, és hazaköltöztem édesanyámhoz Csicsóra. Ő akkor már a 80. évebe lépett. Egyedül élt, mert a szintén beteg húgom 1996-ban meghalt, nővérem pedig akkor már sok éve Budapesten élt, nevelte három gyermekét.

Sokat beszélgettünk. Nővérem gyermekei nagyon szeretnek Csicsón, több iskolai dolgozatuk témája édesanyjuk, nagyjuk és a szülőfalum. Nyanya – így hívták édesanyánkat az unokák – elbeszélései alapján és a segítséggel először a faluról írtunk általánosan, majd a temetőről, kicsit később a kézimunkázásról. Sok-sok régi és új képet is csatoltunk hozzájuk. Ezeknek az írásoknak

nagy sikerük lett Budapesten az iskolájukban. Itthon is felolvastuk őket ismerősöknek. Többen is felvetették, hogy közzé kellene tenni őket az interneten, sőt új témákat is javasoltak, régi képeket hoztak. Ekkor még nem volt internet-hozzáférésem. Unokabátyám fia, Bödök Donát telepített a számítógémemre egy weblapkészítő programot. Így készítettem el lapom első változatát, ő pedig felvette egy ingyenes helyre. Ez 2007-ben volt, húsvétra időzítettük. Ajándéknak szántam a falunak. Hamarosan lett internetem, és már egyedül fejlesztettem tovább (csicso-

nagy.uw.hu). De ha technikai gondom akad, továbbra is segít. Azóta is kapok régi fényképeket, vagy – főleg nővérem gyermekei – lefényképeznek kívánságomra különféle dolgokat. A weblapomon továbbra is egyedül dolgozom, de háttérbe szorítja a Csicsói Hírmondó szerkesztése. A Hírmondó nyomtatott formában is olvasható, nemcsak interneten. 2012. december 21-én indítottuk el Bödök Károllyal. Majd csatlakozott hozzánk Androvics Adriana, hárman alkotjuk a szerkesztőbizottságot. Legfőbb célunk a falu múltjának, történetének, hagyományainak, lakosai életének megismertetése, a közösségi élet megerősítése, hogy ezáltal az ott lakók büszkéek legyenek falujukra, tevékenyen kapcsolódjanak be az életébe, és erősödjön a felelősség érzése egymás és a falu iránt. 2015 áprilisától a grafikai szerkesztést Bödök Donát vállalta el. Mindenki önzetlenül, anyagi juttatás nélkül végzi munkáját. Sőt, támogatás hiányában Bödök Károly és családja finanszírozza a lapot s a weboldalt.

Édesanyám 2013-ban, sajnos, meghalt. Azóta egyedül élek. Állapotom sokat romlott, már csak a házban tudok járókerettel, támaszkodva közlekedni. A kanalat, tollat nehezen tartom, a számítógép billentyűzetét ceruzával nyomkodom. Más egészségi problémáim is felerősödtek, szívbeteg lettem. Naponta pár órára van segítségem, személyi segítőttem vannak, így próbálok még, ahogy lehet, önálló életet élni.”

Ugye, hogy igazam volt, amikor azt írtam, hogy példamutató életút?

Sztakó Zsolt

Kultúrával az akadályok ellen – tizedszer

Dunaszerdahelyen a városi művelődési központ akadálymentes épületében novemberben tartották a **Kultúrával az akadályok ellen** című rendezvényt. Az ötletgazda az intézmény munkatársa, **Jarábik Imre**, a Velő Polgári Társulás alapító-elnöke volt. Az egész napos esemény kulturális részével szerette volna láttatni a mozgássérült embereket, felhívni a figyelmet helyzetükre, és olyan kiállítókat is meghívott, akik szolgáltatásaikkal, termékeikkel az ő életüket próbálják megkönnyíteni.

„A kezdetekkor, tíz évvel ezelőtt csak kevés kiállító tudott eljönni, mivel akkoriban még nem sokan gondoltak a fogyatékosággal élőkre. Inkább üzletet láttak benne, mint partnerséget, de ez mára megváltozott – mondja **Jarábik Imre**. – Egyre több cég próbál segíteni, újdonságot hoz, és bemutatójuk által hasznos információhoz juthat a mozgássérült ember.” Délelőtt rendkívüli órára invitált a város középiskoláiból két-két osztályt. A kerekesszékes és mozgássérült táncosok bemutatkozása erős érzelmeket váltott ki a fiatal nézőközönségből. „Azért hívtam meg őket, mert korábban több középiskolában tartottam előadást arról, hogyan élem meg a mozgássérülésemet, miben változott meg az életem, amióta így élek. Ugyanis nem születésemtől fogva vagyok kerekesszékesben, hanem önhibából, baleset következtében kerültem bele. Reakciójukat látva megerősödött a hitem, hogy érdemes ezt csinálni.”

A megnyitón a város vezetését többen is képviselték. **Horváth Zoltán** alpolgármester köszöntőjében arról beszélt, hogy hamarosan egy szociális program indításával szeretnék enyhíteni fogyatékosággal élő polgáraik

gondjait. Ennek kidolgozásakor az érintettek véleményét is kikérlik.

Fellépett a Csallóközi néptáncgyüttes, bemutatkozott a helyi Értelmi Sérülteket Segítő Társulás fiataljainak táncsoportja, majd a társulás tagjai számára meghirdetett rajzverseny eredményhirdetése következett. **Olgay Anasztázia** lett az első, de a többiek is értékes ajándékokat vehettek át.

Jarábik Imre

Az esti **Tánc az életem** című gálaműsoron színvonalas produkciókat láthatott a – sajnos, kisszámú – közönség. Először a budapesti vendégek léptek fel. A **Roll Dance** kerekesszékes kombi táncgyüttes sérült és ép tagjainak tánca az integráció eszméjéről, az esélyegyenlőségről szól. Lélegzetelállító volt **Gyulavári Ági** (az ArtMan Egyesület elnöke, pszichológus, koreográfus) és **Tóth Károly** mozgássérült táncos **KÉTség** című táncszínházi adaptációja. A **Gördülő Táncsoport** tagjai táncukkal azt fejezik ki, hogy a kerekesszékes kényszerült ember is tud teljes életet élni, fizikai korlátait legyőzve művészi alkotást létrehozni, a közönség számára szórakoztató produkciót nyújtani. Ugyanez mondható el a dunaszerdahelyi **Guruló trióról**. Itt kerekesszékes férfiak a feleségükkel táncolnak.

A rendezvényt minden évben megszervező Velő Polgári Társulást **Jarábik Imre** a 2000-es évek elején hozta létre.

„Akkoriban évente »vendégeskedtem« Kovácsfalván, a Nemzeti Rehabilitációs Központban, és a nővérek biztatására kezdtem foglalkozni a szervezet létrehozásának gondolatával. Arra kértek, hogy beszélgessek el a klienseikkel, próbáljam meggyőzni őket arról, hogy a helyzet, amelybe kerültek, állapot, nem pedig betegség. 2002-ben egy tehetséges társaság jött ott össze,

akkor alakult meg a Velő Polgári Társulás olyan céllal, hogy országos szintű, mozgássérültekből álló kosárlabdacsapatot alakítsunk, mivel akkor még nem volt ilyen nálunk. 2003-ban a régió belül kezdtem el ezzel a területtel foglalkozni, ugyanis a srácokat közben átvette a Mozgássérült és Paraszportolók Szlovákiai Szövetsége. 2006-ban volt az első

rendezvényünk. Én ötéves koromtól színpadon voltam, a kultúra szeretetét otthonról hoztam, és azóta is ezt csinálom.

A kezdet nem volt egyszerű számomra. Először magamban kellett tisztáznom a helyzetemet, a saját fejemet kellett »kitisztítanom«. Másfél évig tartott, míg túltettem magam a történeteken. Azért ment nálam ilyen lassan, mert a szüleim ismert emberek, és engem is sokan ismernek a városban a munkám által. Először én is azt gondoltam, hogy engem így ne lásson senki. Aztán egy pöstyéni gyógykezelésnek köszönhetően állapotom sokat javult, és pozitívvá vált a szemléletem. Ettől kezdve egész másként kezdtem viszonyulni a dolgokhoz.”

A délelőtti és az esti előadásra támogatójegyeket lehetett váltani. A bevételből az értelemi sérült fiatalokat, a Guruló triót és lapunkat támogatják. Köszönjük.

(t)

Várakozás

Mikulás előestéje van, amikor a gyerekek (hogy világszerte-e, azt nem tudom, annyira azért nem ismerem a világ szokásait) izgatottan készülődnek, gondosan kipucovált csizmájukat, cipőjüket kiteszik az ablakba, és várják, hogy reggelre a Mikulás belecsempéssze jól megérdemelt ajándékukat. Habár én mindig félttem tőle, hogy reggel virgácsot fogok a csizmában találni, ami tudvalevően azoknak a gyerekeknek a jussa, akik rosszul viselték magukat, nem fogadtak szót a szüleiknek – és hát valljuk be, hogy ez rám kifejezetten jellemző volt, amit a rajtam rendszeresen előforduló horzsolások, kék-zöld foltok is jeleznek. De hát a jó öreg engem megkímélt attól, hogy ilyen szegyenben maradjak – még akkor is, ha nem mindig viseltem magamat példaértékűen.

Ma szinte egész nap kint voltam, és szánkóztam a domboldalon. Mióta nem járok az iskolába, napközben unom magam, ezért aztán reggel boldogan fedeztem fel, hogy éjszaka a Mikulás telehintette a tájat hópelyhekkkel. Rögvest fogtam is a szánkót, és húztam magam után a templomoldalba. Előtte persze még a nővérem orra alá dörgöltem, hogy neki iskolába kell mennie, bezzeg én már most megyek szánkózni.

Ebéd után aztán lefeküdtem, ugyanis mostanában hamar kimerülök, és napközben is le kell feküdnöm. Pedig az óvodában még utáltam a kötelező, délutáni alvásokat. Csakhogy a pár hónapja visszaterő rohamok legyengítettek.

Ráadásul még jól át is fáztam, a csizmám is átázott a hótól, úgy kell a kályhánál megszáritani.

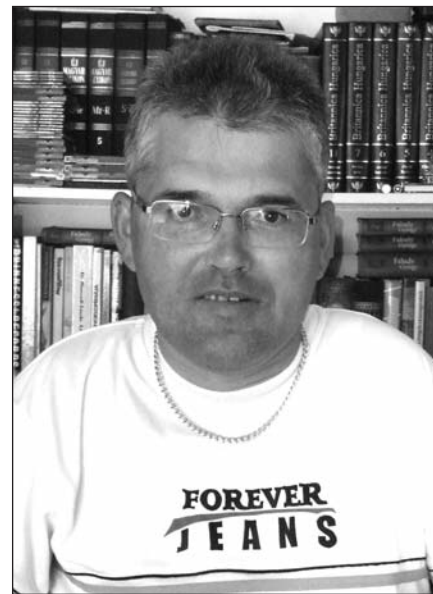
* * *

Szóval így telt a nap, de estére már nagy az izgalom, ahogy várom a Mikulást. Szorgalmasan keresem a legnagyobb lábravalót, amiben azért több ajándék fér el, mint az én miniatűr cipőimben. Ilyenkor vagyok igazán elkeseredve, hogy miért nincs pár számmal nagyobb lábam. Titokban még az is megfordul a fejemben, hogy mi lenne, ha a felnőttek jóval nagyobb cipőjét „venném kölcsön”. Nagypának van is egy erre a célra fölöttébb alkalmas gumicsizmája, de félek, hogy a Mikulás rájönne a turpisságra, akkor aztán az isten se mentene meg a virgácstól!

Amúgy a Mikulást még sosem láttam, ez azonban csöppet sem akadályoz meg abban, hogy én is bekapcsolódjak, mikor a nagy napra készülődve élénk fantáziájú gyerekek egymást túllicítálva ecsetelik, hogy milyen kalandjuk volt vele. Nekem is élénk a fantáziám, ezért aztán időnként jó nagyokat szoktam lódítani. Azok a füllentések, amelyeket kitalálok, valahogy mindig izgalmasabbak, mint a valóság, amit unalmasnak találok.

Ezért hát az se okoz gondot, hogy elképzeljem, hogy a Mikulás éjjel leereszkedik a kéményen keresztül, és a cipőmbe csempészi a mindenféle édességgel teli csomagot. Banán és mandarin is van benne, ami igazi csemege, gyerekeknek való ínycsengő.

Csak az nem fér a fejembe, hogy hogyan nem lesz a ruhája kormos, mikor a kéményseprő, ha évente egyszer eljön a kéményt tisztítani, ki se látszik a piszok alól. Ezen az apróságon azonban nagyvonalúan túlteszem magamat, elvégre nem mindent kell értenie egy hétéves gyereknek. Igaz, párszor már elhátározta, hogy meglesem „akció

közben” az öreget, mikor az ajándékokat elhelyezi az ablakban, de az álom végül is mindig legyőzött. Reggel persze az ajándék, annak rendje és módja szerint, ott van az ablakban.

Most is a szobában téblábolok, amikor egyszer csak, hopp... azt veszem észre, hogy minden tárgyat megkettőzve, duplán látok. Először még élvezem is ezt a játékot, de aztán már kellemetlen. Attól is megremülök, hogy mindennek nekimegyek, és már nem találok olyan jópofának a dolgot, mint az elején. Anyuék is észreveszik, hogy valami nincsen rendben, és megijednek, mert az elmúlt hónapokban megtanulták nem félvállról venni az én rejtélyes betegségemet. Ráadásul már a szemeim is keresztben állnak. A csehszlovák egészségügyben azonban már nem bíznak, így aztán összepakolnak, autóba be, és indulás Magyarországra. Nagymaroson lakik anyu unokatestvére, Ili néni a családjával. Az elkövetkezendő hónapokban náluk lesz az otthonom.

Sztakó Zsolt

Kié hát a karácsony?

Talán szebben élik meg, mint az átlagember...

A sors úgy hozta bő fél évtizeddel ezelőtt, hogy mentálisan súlyos beteg testvérbátyám számára intézeti elhelyezést kellett kérnem folyamatosan romló állapota miatt. Nehéz döntés. Aki túl van ilyenén, az tudja, mit jelent. Azóta is ott lakik Bátyó! Nincs rossz dolga, talán nekünk rosszabb a tényeket a maguk hideg realitásában elfogadni, hogy nem képes a kinti életre.

A személyiség elvesztése

Már maga az a tény, hogy bírósági határozattal megvonták önrendelkezését, elszomorított, de tudtam, hogy ez a procedúra is velejárója a dolgoknak. Hosszú mérlegelés, családi tanácsok után került sor az intézeti elhelyezésre. Majd jöttek a látogatások, az eleinte igen nehéz látogatások, amikor az érzelmek, bármilyen erős gát van is előttük, azon áttörve, előbuknak kifelé jövet az intézetből. Jöttek a kérdések, hogy miért? Miért pont ő, s hogyan történhetett ez? Kérdések, önmarcangolás. Aztán a belenyugvás ideje jött el, majd a beleszokásé, és kialakult a rutin, hogyan kell látogatni, hogyan kell elviselni, kezelni a dolgokat. Hétköznapot és ünnepet. Új ismeretsegeket kötöttem a lelki beteg és értelmileg sérült emberekkel. Férfiak, tizennyolctól hetvennyolc évesig, mintegy félszázan, egy helyen, ki súlyosabb, ki jobban kezelhető állapotban. Egy csapat, egy első pillantásra talán furának látszó társaság, a fiúk, akiket meg lehetett és meg is tudtam szeretni. A Fiúk! Így hívom őket ma is, bár az elmúlt több mint fél évtized alatt, sajnos, többen elhunytak már közülük. S a fiúk mellett megismerkedtem az ápolók, nővérek, gondozók csapatával is, csupa csodáltnivaló, végtelen türelemmel megáldott, a nehéz eseteket is szeretettel, nyugalommal, konfliktusmegoldó készséggel kezelni képes dolgozókkal. Így jött el az első intézeti karácsony, amikor az ünnep hangulatát ott bent, a zárt helyen, a világtól megvédő falak mögött tapasztaltam meg.

Szinte gyermeki öröm

Ezek a beteg és sérült férfiak korábbi életükben, kint, az úgynevezett normális világban sokszor megtiport, végletekig megalázott, állapotuk miatt is kicsúfolt emberek voltak. Am miután saját közegükbe kerültek, lecsitultak, nagy részük alkalmazkodott a helyzethez, beilleszkedett, problémamentessé vált. Ha ápolóik bevon-

ják őket a napi kreatív tevékenységbe, ha feladatot kapnak, ha emberként, érző lényként kezelik őket, ha tudják, hogy mégis szükség van rájuk, és tisztelik őket, akkor igazi csodákra képesek. Így volt ez azon a karácsonyon is. A folyosón kis karácsonyfa, az ebédlőben a nagyobbik, a faliújságon színes papírból szemmel láthatóan remegő, ollóhoz nem szokott kézzel kivágott hópihéék, saját rajzok, üzenetek a Jézuskának. Igen, üzenetek a faliújságon, mintha gyerekek volnának ők, pedig felnőttek. Isten teremtményei, akikben elromlott valami. Emberek! Egyikük, akit Papókának becéztünk, még beszélni sem tudott. Siketnéma volt, sérült, de dolgoz, művelte a kis kertet, gondozta az állatokat, segített mindenben, amiben csak szerény képességeivel tudott. Ő vezetett végig a folyosón, hozzá csatlakoztak a többiek. És meséltek, egymás szavába vágva, és cigit kértek, és csokit, és hozták, mutatták az ajándékokat. Az ünnepet

csodálatosan élték meg. Dicsekedtek, hogy szentestén rántott hal volt vacsorára, és délután még diót törtek a bejglihez, és befogadtak a hideg elől egy anyacicát, akinek sokan odaadták a karácsonyi haluk egy picike darabkáját. Örömtől sugároztak, hogy igazi fenyőfát kaptak az erdészeketől, s hogy annak milyen jó illata van. Sokuk azelőtt azt sem tudta, hogy létezik ez az ünnep! Meg azt is mesélték, lelkesen, micsoda egy jó dolog volt, hogy énekelt nekik Erzsike nővér, és délelőtt bejött a tiszteletes úr, és az ebédlőben, a fa előtt megáldotta őket. Jó volt, hogy a templomba is el lehetett menni, és ott énekeltek. Azonnal meg is mutatták, hogyan és mit is kellett. Ha hamiskásan is, ha nem is egészen tökéletesen, de elénekelték nekem a Mennyből az angyalt, a

Csordapásztorokat, a Kis karácsony, nagy karácsony című dalt. Bevallom, titokban eleredt a könnyem, és szegyenkeztem, mert ezek a beteg vagy sérült, első pillanatra szomorúnak látszó emberek talán sokkal közelebb voltak abban a pillanatban a Megváltóhoz, a Jézuskához, Máriához és Józsefhez, az áldozathozó háromkirályokhoz, mint én, aki akkoriban még első ránézésre kiegyensúlyozottnak, egészségesnek, boldognak látszotam. Pedig... Nem voltam az. Egyáltalán nem. Nem tudtam örülni például a fényes hidegnek, aminek ők igen. Én nem éreztem az igazi fenyő illatát, nem mintha nem vehettem volna meg, hanem afféle lusta előrelátásból vettem inkább műfát, mert ugye annak nem hullik a tülevele. Dehogynem! Még tán jobban, és ráadásul illata sincs. Én nem tudtam akkoriban örülni annak, hogy jó a karácsonyi vacsorám, automatikus jussnak éreztem. Egyszerűbb volt bekapcsolni egy CD-t, mint énekelni. Szóval nem voltam jelen az ünnepben. Úgy, mint ők, az

intézeti Fiúk. Akiket végül is tisztetek. S velük együtt tisztetem a nem túl sok pénzért, hétvégén is, ünnepnapon is, napközben is és éjjel is őket felvigyázó, róluk gondoskodó nővéreket, ápolókat, konyhai személyzetet.

Kié a karácsony? Ki tudja? Azoké a Fiúké is, ez biztos. Köztük ott a bátyám, aki nyugodt, tünetmentes, aki a kinti világ terhei elől a maga világába menekült, akinek mindig felcsillan a szeme, ha meglátogatom. És hagyom énekelni! Hamis? Nem baj! Közelebb van ő Istenhez, mint én, azt gondolom. Popper Péter írja egyik történetében, hogy Indiában a beteg családtagról azt tartják, ő vezekel a többiekért. S ezért külön tisztelet jár neki! Köszí, bátyó! Kár, hogy nem olvasod ezt el. Ahogy már a Papókának becézett, végleg eltávozott lakótársadnak se mutathatom meg, milyen jópofán tisztelgett a fényképen, a szájából soha ki nem hulló cigarettát szipákolva. Hát így mennek a dolgok. Ki kell érdemelni a karácsonyt!

Szászi Zoltán

Aranka története

„Mert megmenti a segítséget kérő szegényt és a nyomorultat, akinek nincs segítőtje. (Zsolt. 72:12)

Aranka harmincöt évesen elveszítette az őt egyedül nevelő anyukáját. Egyedül maradt. A lakbért nem tudta fizetni. Enyhe értelmi fogyatékosága miatt havi bevétele 149 euró segély volt. Nem nevelték önállóságra. Az addigi lakást el kellett hagynia, és még bérletidj-elmaradás is terheltte őt.

Később magához vette egy rokona, aki két gyermekével és élettársával szükséglakásban lakott. A befogadó család abban reménykedett, hogy Aranka pénzéből könnyebb lesz a megélhetése. Ebben a házban sok volt a veszekedés. Aranka pénzt mind elvették. Nem fogadták be családtagnaként, csak veszekedtek vele. Éreztek vele, hogy csak teher a családnak. Rendszeresen megfenyegették, hogy kidobják, keressen magának új helyet. Rettegés volt számára az ottlét.

Arankát úgy ismertük meg, hogy szerdánként rendszeresen bejárt a

klubba, ahol részt vett a fogyatékos-sággal élő felnőtteknek tartott foglalkozáson. Minden alkalommal azon szomorkodott, hogy nincs otthona, nem lesz hova mennie. Nagyon bántott bennünket a sorsa. Próbáltunk neki segíteni, valamilyen olcsó szállást keresni. Sokfelé érdeklődtünk, sikertelenül. Mindenki úgy vélekedett, hogy senkit sem fogunk találni, aki befogadja. Tavaly karácsony előtt talákoztunk a szokásos foglalkozáson, és ő nagyon szomorú volt. Azt mondogatta, hogy most lesz a legszomorúbb karácsonya, mert édesanyja karácsonykor halt meg.

Én mogyorót és szaloncukrot ajándékoztam neki. Elbúcsúztunk. Sokat gondoltam rá, de telefonja nem volt, így nem tudtam őt felhívni, hogy beszéljünk.

Amikor minden emberi segítség elműlik, akkor jön az Úr, és olyan megoldást talál, amilyenre mi még gondolni se merünk. A tökéletes megoldást.

„Minden emberi kezet lefog, hadd tudja meg minden ember,

hogy most ő cselekszik!” (Jób,37:7) Az történt, hogy december 19-én magához vette őt egy család. Régebben, amikor Aranka orvosi vizsgálatra várakozott a kórház várótermében, ott volt egy házaspár is. Aranka elmesélte nekik a sorsát, azt, hogy árván maradt, lakása sincs, és nincs hová mennie. A férj megsajnálta, és azt mondta a feleségének: „Vigyük haza!” Egy ideig nem történt semmi. Az ünnepek előtt, december 19-én azonban ez a házaspár elhatározta, hogy megkeresi őt, és magához veszi.

Éppen december 19-én Arankát véglegesen elküldte az a család, amelyik korábban ideiglenesen befogadta.

Aranka ezzel a nappal új otthonot kapott. A karácsonyt családi környezetben, megbecsülve ünnepelte. Az Úr megoldása és időzítése tökéletes. Aranka azóta is jár hozzánk a foglalkozásokra, és nagyon boldog. Végzetlenül hálás a családnak, hogy befogadta őt.

Lanstyák Edit

„Miért kell írni a Carissimit?”

Válasz novella formában

Sétáltam Debrecenben az utcán. Egy fiatal vak férfi ballagott fehér botjával a virágpiacon. A Csapó utca vége a Vár utcával találkozik, ahol a debreceni zenede (zeneművészeti szakközépiskola) található. A fiatal vak férfi oda tartott. A kalapbolt és a papír-írószer mintegy ötméteres fallal állja el az út végét. A vak ember ballagott, nyílegyenesen neki a falnak. Gyorsan körbepillantva figyeltem a járókelőket, segítenek-e.

De senki sem. Akkor valahogy minden embernek fontossá válik a telefonja, vagy lát valamit az égen, vagy valami felkelti a figyelmét a kirakatokban. Csak az utolsó pillanatban avatkoztam be, először bemutatkoztam. Csak azután kérdeztem meg, segíthetnek-e. Utána kísértem az utca sarkáig a vakot. Hát igen. A fogyatékkal élők segítségét illetően nagyon rosszak az utcai tapasztalataim.

– Nem láttad? – kérdeztem felháborodva az épp arra járó Kiss Judittól. Ő is gyógypedagógiát tanult. Kérdően nézett rám. Mi, látók még a szemünkkel is tudunk kérdezni.

– Nem láttad, hogy nem látott, s nem látták, hogy nem lát?! Azt *sem látták* [az emberek], hogy nem látják meg a segítségre szoruló? Tehát *vakok, még maguk is!*

– Jaj, Dunkel, már megint olyan nagyon érzékeny vagy! – nyugtatott Kiss Judit. – Az relatív, mondtam. Ha a pszichológushoz visszük tanulóinkat, valakiről kiderül, hogy enyhén autisztikus. Ám az ölös számítógépes játékon felnőtt önző dög (mint az egész magyar s angol társadalom), az normális. A pszichológiát is infiltrálja, beszövi, áthatja az általános társadalmi vélekedés. „Értékrend” – értékek nélkül. A csupa *vetélkedésen, versenyen felnőtt önérvényesítő érdekesember*

viselkedése és a „sikerese ember” eszménye. Korábban ezt az oda nem figyelést simán *empátiadeficitnek* hívták. Tudniillik az ember „szociális állat”, társas lény. Egymásba vagyunk fonódva, az elválasztottság csupa illúzió. Addig tart, amíg nem éri az embert semmi baj. Amíg nem szorulunk mások segítségére, legyen az házastárs, orvos, pap, tolmács vagy nővér.

Már üzen a hűtőgép, hogy kifogyott a tej, beprogramozzuk a tétét, mikor mit vegyen fel, akár teljesen nélkülünk, már autók is kommunikálnak egymással, csak az emberek nem. Citromolaj van a bútorápolóban, de nincs citrom a citrompótlóban. Intelligens a mosóporunk, miközben hülyül a nép, a képernyők és kijelzők előtt. Társadalmi diagnózisom: *empátiadeficit*. Idén karácsonykor már nagyon jönnie kellene Jézus-kának. Jézus és Buddha voltak az első „érzékenyítő trénerek”. Indiában a kasztrendszer, a zsidóknál (és araboknál) a törzsi összetartozás működött (és működik). Amikor Jézus megérintette a szamaritánus nőt, ezzel azt mutatta, hogy a szamaritánus nő is ember. Nincsenek törzsek és kasztok, csak az agyunkban. Csak a kultúrában. Mi csinálunk karanténokat, dobozokat és osztályozásokat, röviden: *elválasztásokat*. S az elválasztottság illúzió.

A vak ember zongorázni ment a zenedébe. Ha nem látod, csak a rádióban hallgatod, azt mondd, egészen meglepő, ahogy Chopint játssza. Akkor nincs, hogy félek tőle, mint minden fogyatékoságtól, szegénységtől, hisz lélektanilag azért félünk tőlük, mert gyanítjuk, hogy ez *velünk is megeshet*. A pszichológia ezt *hárításnak* nevezi. Én totális empátiadeficitnek hívom – így karácsony előtt.

Először Anna Freud írt arról, hogy a hárítás már az érzékszervi szintnél kezdődhet, *az észre nem vevéssel*. A kérdés az, hogy észrevesszük-e, ha a társadalom beteg. És ki merjük-e ezt mondani.

– Jelent meg cikked a Carissimiben mostanában? – kérdezte Kiss Judit. – Ó, nem – mondtam –, mostanában csak hat hárfaművet írtam, öt orgonadarabot, meg egy kis kvantumfizikai könyvecskét a létről és semmiről, hisz mit is csinálhat munka nélkül, unalmában, három diplomával, öt iskolai végzettséggel egy művész-tudós Magyarhonban? Van ráérő időm...

– Amúgy – kérdezett tovább Kiss Judit – nem tudunk-e már mindent a gyógypedagógiáról? Kellenek még ilyen szaklapok?

– Azért kellenek – válaszoltam kisékesen –, mert ott kell világítani, akkor kell világítani, ahol és amikor legnagyobb a sötét. Az Európai Unió nagy elvárásai miatt fogyatékosbarátok lettünk – de csak papíron.

Épp ezért kell a Carissimi, mert minden tudás átadni való. Mert a civil kezdeményezés nemhivatalossága szabadabban tud lélegezni. A Carissimi nem olyan, mint egy gyógypedagógiai szaklap. A Carissimi mindenkire tud szólni. Nem az a lényege hogy: hány sor, mennyi sorközzel egy oldalon, milyen betűtípussal írva (folytatom talán némi gúnnal a hangomban). A szerző itt lehet szabad, *problémaérzékeny*, s nem tördelészerkesztő – mert az egy külön műfaj. Világítani, továbbadni, s nem kategóriákban – *sablonokban* gondolkodni –, másfeles sortávolsággal. Nem szakszavakkal s hivatkozásokkal agyonterhelni a mondanivalót. *Életszerűen, szakszavak és tekintély nélkül...*

Dunkel N. Norbert

Illyés Gyula karácsonyi visszaemlékezése

Számomra még eleven valóság a karácsony körüli ünnepség, a betlehemezés. Ilyet nemcsak láttam, hanem magam is csináltam. Egy távoli pusztaán nevelkedtem, ott az embereknek bizony nem volt más szórakozásuk, mint amit saját maguk állítottak saját maguknak elő. A pusztaán több „betlehemező banda” is volt, hozzánk is jártak, de mi magunk is szerveztünk nem egy elsőrangú betlehemező társaságot, mi is jártunk egy pár barátommal betlehemezni. Ezt a hajdani emléket elég régen úgy elevenítettem fel, hogy egy jelenetét le is írtam:

„Angyal is voltam többek között. Bokáig érő ingem volt, derékban egyszerű övvel. Szárnyam nem volt, gyalog jártam, csizmában. Beléptem a szobába, és éles fejhangon, akkori hangomon hirtelen kántálni kezdtem. Furcsa nyelven beszéltem, ma sem értem jobban, mint akkor. Glória ének szüszszendéja, szugy ide, szugy ide pásztorok stb. Ezt mondtam angyalul, és megráztam a kolompot, ezzel jelenésem egyelőre be is fejeződött. Levettem fejemről a kifordított kucsmát, és félreálltam. Szétszimatoltam a halandók lakhelyén, az alacsony kis szobában. Itt is töltött káposzta vagy zsíros, nehéz illata a töpörtyűnek, melyet azon a vidéken, ahol angyalok szoktak, pörccnek neveztek, s melyet már akkor sem állhattam. Az asztalok körül ott ült a család, a felnőttek jóakarátú mosolygással, a gyermekek kerekre tágult, álmélkodó szemmel. Igyekeztem szigorú arcot vágni, hogy ne ismerjenek meg. Pörccöt kapunk itt is, gondoltam nehéz szívvel, ilyen az élet. Közben bejöttek a pásztorok a láncos bottal. A mi betlehemünk, mit tagadjuk, egész egyszerű, nyomorúságos kis betlehem volt, nem olyan, mint a versenytársaké; gyertyánk se volt, viszont pásztoraink összehasonlíthatatlanul jobbak voltak, mint azokéi. Tőlük függött minden, noha csak ketten voltak. Hál’ istennek, mindig sikerük volt. Nemigen emlékszem már, mit mondtak, a háziak máris nevettek, a mozdulataikra is. A pásztorok nem énekeltek, a verset is rossz prózába törték, mint általában a földiek. Bensőmben ripacsoknak tartottam őket. Csuklottak, bohókás mozdulatokat tettek, afféle jókedvű részeg utánoztak.”

Naplójegyzetek 1961–1972, 360. o., 1970. december 24.

Arany János: Alkalmi vers

Az új évet (ócska tárgy!)
Kell megénekelnem,
Hálálkodva, ahogy illik,
Poharat emelnem.

Mit van mit kívánni még
Ily áldott időben? –
Adjon Isten, ami nincs,
Ez új esztendőben.

Olcsó legyen a kenyér,
A gabona áros;
Jól fizesse a tinót
S nyerjen a mézárós,
Mérje pedig szöszön-boron,
Font kijárja bőven.
Adjon Isten, ami nincs,
Ez új esztendőben.

Senkinek a nyakára
Ne vigyenek kontót;
Valaki csak ráteszen,
Nyerje meg a lottót;
Annyi pénziünk legyen, hogy!
Még pedig pengőben.
Adjon Isten, ami nincs,
Ez új esztendőben.

Szegény ember malacának
Egy híja se essék;
Messze járjon dög, halál,
Burgonya-betegség;
Orvos, bakó a díját
Kapja heverőben.
Adjon Isten, ami nincs,
Ez új esztendőben.

Tücski-hajcski baromnak
Sokasuljon lába;
Boci járjon mezőre,
Gyermekek iskolába;
Gyarapodjék a magyar
Számra, mint erőben.
Adjon Isten, ami nincs,
Ez új esztendőben.

Kívül, belül maradjon
Békében az ország;
A vásárra menőket
Sehol ki ne fosszák.

Béke legyen a háznál
És a szívredőben.
Adjon Isten, ami nincs,
Ez új esztendőben.

A bíró is, mint eddig,
Tisztét jól betöltse:
Víz kedviért a babát
Soha ki ne öntse;
Emberiség, igazság
Egyik serpenyőben.
Adjon Isten, ami nincs,
Ez új esztendőben.

Zenebona, babona,
Huzavona vesszen!
Visszavonás, levonás
Minket ne eposszen.
Legyen egység, türelem,
Hit a jövőben.
Adjon Isten, ami nincs,
Ez új esztendőben.

Nagy uraink (ha élnek)
Nőjenek nagyobbra;
Áldozzanak, legyen is mit,
Mégse üssék dobra;
Nemzetiségünk mellett
Buzogjanak hően.
Adjon Isten, ami nincs,
Ez új esztendőben.

Író pedig írónak
Szemét ki ne ássa, –
Ne is legyen az idén
Napfogyatkozása
Jó erkölcs-, eszme-, hírnév-,
S előfizetőben.
Adjon Isten, ami nincs,
Ez új esztendőben.

Mire üssék még pohárt?
Asszonyi hűségre?
Barátság-, polgár-erény-,
Vagy mi más egyéb?
Hiszen ezek közöttünk
Vannak kelendőben.
Tudj’ Isten, mi minden nincs
Ez új esztendőben!

Magyar–szlovák, szlovák–magyar szótár

aláírókeret – šablona na podpis	automatický navliekač ihiel – automata túbefűző
autizmus spektrumzavar – spektrum autistických porúch	biela palica (skladacia) – fehér bot (összehajtható)
automata túbefűző – automatický navliekač ihiel	dávkoval, liekovka – gyógyszeradagoló
beszélő konyhamérleg – váha kuchynská hovoriaca	indikátor farieb – színfelismerő
beszélő lázmérő – teplomer lekársky hovoriaci	indikátor hladiny – folyadékszintjelző
beszélő számológép – kalkulačka s hlasovým výstupom	kalkulačka s hlasovým výstupom – beszélő számológép
beszélő vérnyomásmérő – tlakomer s hlasovým výstupom	krajčírsky meter kovovými cvokmi – tapintható szabócenti
elektronikus olvasókészülék – stolová elektronická čítacia lupa	liekovka, dávkoval – gyógyszeradagoló
fehér bot (összehajtható) – biela palica (skladacia)	lupa čitateľská – olvasónagyító
felolvasószolgálat (látássérülteknek) – predčitateľská služba	lupa ručná – kézinagyító
folyadékszintjelző – indikátor hladiny	oddelovač bielka – tojássárgája-eltávolító
görgős botvég – rotačná koncovka na opornú palicu	optické pomôcky – optikai segédeszközök
gyógyszeradagoló – liekovka, dávkoval	pároval ponožíek – zoknipárosító
halmozott sérülés – viacnásobné postihnutie	poruchy správania – magatartási zavarok
kézinagyító – lupa ručná	požičiavanie pomôcok – segédeszköz-kölcsönzés
látássérültek személyi kísérése – sprievodcovstvo	predčitateľská služba – felolvasószolgálat (látássérülteknek)
magatartási zavarok – poruchy správania	priestorová orientácia – térbeli tájékozódás
Mozgássérült és Paraszportolók Szlovákiai Szövetsége – Slovenský zväz telesne postihnutých športovcov a parašportovcov	rotačná koncovka na opornú palicu – görgős botvég
olvasónagyító – lupa čitateľská	šablona na podpis – aláírókeret
optikai segédeszközök – optické pomôcky	Slovenský zväz telesne postihnutých športovcov a parašportovcov – Mozgássérült és Paraszportolók Szlovákiai Szövetsége
sajátos nevelési igény – speciálne výchovno-vzdelávacie potreby	špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby – sajátos nevelési igény
segédeszköz-kölcsönzés – požičiavanie pomôcok	spektrum autistických porúch – autizmus spektrumzavar
színfelismerő – indikátor farieb	sprievodcovstvo – látássérültek személyi kísérése
tapintható szabócenti – krajčírsky meter kovovými cvokmi	stolová elektronická čítacia lupa – elektronikus olvasókészülék
térbeli tájékozódás – priestorová orientácia	teplomer lekársky hovoriaci – beszélő lázmérő
tojássárgája-eltávolító – oddelovač bielka	tlakomer s hlasovým výstupom – beszélő vérnyomásmérő
ultrahangos akadályjelző – ultrazukový detektor prekážok	ultrazukový detektor prekážok – ultrahangos akadályjelző
vakvezető kutya – vodiaci pes	váha kuchynská hovoriaca – beszélő konyhamérleg
zoknipárosító – pároval ponožíek	viacnásobné postihnutie – halmozott sérülés
	vodiaci pes – vakvezető kutya

Támogatónk:

a Szlovák Köztársaság Kormányhivatala
(Realizované s finančnou podporou Úradu vlády Slovenskej republiky – program Kultúra národnostných menšín 2015.)

Bethlen Gábor Alap, OTP Banka,
Máté Béláné és Nagy Szilveszterné (Újlót).

BETHLEN GÁBOR
Alap

otpbanka
Dövérijeme sí naváždom

OPEL HANDYCARS

AKADÁLYTALAN, SZABAD MOZGÁS.

Mozgáskorlátozott személyek mobilitásprogramja.

Opel Biztosítás Opel Pénzügyek

www.opel-handycars.sk

Átlagos üzemanyag-fogyasztás és CO₂-kibocsátás: 3,8–7,3 l / 100 km, 99–163 g/km.

Wir leben Autos.

KÜZDJÜK LE EGYÜTT AZ AKADÁLYOKAT

ARES spol. s r.o. • Banšelova 4 • 821 04 Bratislava

Ingyenesen hívható telefonszám: 0800 150 339

ares@ares.sk • www.ares.sk

SP OMEGA ferde síkban mozgó lépcsőlift

- ✓ Felszereléséhez nincs szükség épületátalakításra
- ✓ Több szinten is kialakítható megálló
- ✓ Irányítása távirányítóval vagy standard módon
- ✓ A lift a lépcső vonalát követi, helykímélő
- ✓ Gyors felszerelés, gyors megoldás

SA-ALFA korlátlift

- ✓ A vevő igényei szerint méretre gyártva
- ✓ Egyszerű szerkezet
- ✓ A lépcsőn minimális helyet foglal el
- ✓ Rövid gyártási idő
- ✓ Egyszerű karbantartás

- ✓ Ferde síkban mozgó lépcsőlifttek
- ✓ Függőleges személyemelő
- ✓ Medenciliftek
- ✓ Lépcsőjárók
- ✓ Mennyezeti emelők
- ✓ Gépkocsi átalakítása
- ✓ Korlátliftek

Amit mások különleges pluszként kínálnak, az nálunk magától értetődő.

GH1 mennyezeti emelő

- ✓ Rendkívül megbízható és biztonságos eszköz
- ✓ Sokféleképpen variálható rendszer
- ✓ Emelőkengyelek széles választéka ülő és fekvő helyzetre, járásyakorláshoz
- ✓ Egyszerű kezelés és karbantartás
- ✓ Modern design

Gépkocsi átalakítása

- ✓ Megkönnyíti az átlutást a kerekesszékből a gépkocsi, illetve vissza
- ✓ Kerekesszékes személyek szállítására
- ✓ A kerekesszék és az utas rögzítése
- ✓ Kézi irányítás
- ✓ Megoldások minden autótípusra

Az eszköz árához 95%-os mértékű támogatás vehető igénybe.

Az ARES az atipikus igényekre is megoldást kínál

„Az ARES cég soha sem mondja azt, hogy »ez kivitelezhetetlen«, hanem mindig megtalálja a megfelelő megoldást. Hálásak vagyunk, hogy segítettek nekünk a szintkülönbség leküzdésében»

